

GEOGRAFIA D'ESPANYA

2n CURS DE BATXILLERAT

CURS ACADÈMIC 2021-2022

PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA

INDEX

1. Introducció

1.1. Justificació de la programació

1.2. Contextualització

2. Objectius de l'etapa respectiva vinculats amb la matèria o l'àmbit

3. Competències

4. Continguts

5. Criteris d'avaluació

6. Instruments d'avaluació

7. Criteris de qualificació

8. Metodologia. Orientacions didàctiques.

9. Mesures de resposta educativa per a la inclusió de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu o amb alumnat que requereix actuacions per a la compensació de les desigualtats (mesures de Nivell III i Nivell IV)

10.- Unitats Didàctiques

10.1. 1 Organització de les unitats didàctiques (objectius de la unitat, continguts, criteris d'avaluació, competències, activitats d'ensenyament-aprenentatge, recursos didàctics, activitats d'avaluació i activitats de reforç i ampliació)

10.2. Distribució temporal de les unitats didàctiques.

11. Elements transversals

12. Activitats complementàries

13. Avaluació de la pràctica docent a través d'indicadors d'èxit.

1. Introducció

La programació didàctica d'una matèria o assignatura és una eina fonamental en el procés d'ensenyament - aprenentatge. La realització de la mateixa permetrà tindre un guió sistemàtic i ordenat per a poder impartir amb més facilitat les classes, ja que d'aquesta manera les nostres idees estaran ordenades i el desenvolupament de les classes també serà més ordenat i més clar per als alumnes i alumnes. Programar és establir una sèrie d'activitats en un context i un temps determinats per a ensenyar uns continguts amb la pretensió d'aconseguir diversos objectius . Ens permet exposar per a nosaltres, per als pares / mares, l'administració educativa i per a l'alumnat què, com, quan i on ensenyarem i a avaluar una assignatura durant l'any .

- REAL DECRET 562/2017, de 2 de juny, per el que es regulen les condicions per a l'obtenció dels títols de Graduat en Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, d'acord en el disposat en el Real Decret- Llei 5/2016, de 9 de desembre.

-Resolució 29/03/2021 , DOGV publicat en data 31/03/21 sobre la titulació en 2on de batxillerat de 1ó 2 pendants sempre que la mitjana supere la nota de 5 i que l'equip docent que imparteix classe en aquest grup estiga d'acord.

1.1. Justificació de la programació escolar.

La Geografia, com a ciència multidisciplinari o de síntesis, copons un important suport per a l'educació present i futura dels alumnes, ja que els coneixements que proporciona són aplicables en multitud de situacions reals i el seu desenvolupament ha permès grans progressos en molts altres camps al llarg de l'història, facilitant una comprensió més àmplia dels fenòmens en tota la seua complexitat. Per açò, en el segon curs de batxillerat, previ a l'accés dels alumnes a l'educació universitària, el fonament conceptual i pràctic que poden obtenir de l'estudi d'aquesta matèria els deu servir de gran utilitat en la branca d'Humanitats i Ciències Socials. Per això, i pese a les dificultats que presenta la proximitat de la prova de selectivitat i les exigències que requereix, resulta convenient la focalització teòric- pràctic d'aquesta assignatura, açò és, fer convergir diferents metodologia d'ensenyança en la finalitat de que els coneixements adquirits siguen aplicats a casos reals simulats. L'aprenentatge, pel seu propi enriquiment, deu ser actiu, no convé caure en allò que Dewey cridava "la teoria del coneixement de l'espectador", sinó que es té que ensenyar a actuar davant els problemes que puguen sorgir en el món canviant en el que vivim. Així es facilita, a més, la pràctica de les activitats models com a les que després s'enfrontaran en les Proves d'Accés a l' Universitat.

La Geografia de 2º de Batxillerat és una assignatura troncal i optativa, dins de la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials, com indica el Real Decret 1105/2014, de 26 de desembre, per el que devem partir dels coneixements adquirits pels alumnes en les etapes prèvies, corroborar la disposició a l'aprenentatge per avançar per mig de les competències clau i desenrotllar la seua motivació i les seues habilitats. Concretament se centra l'assignatura en l'estudi de la Geografia d'Espanya, com a espai creat i ordenat per la comunitat social que ahí habita, de la seua unitat i diversitat, de les seues dinàmiques ecològiques i geogràfiques, i de d'utilització dels recursos naturals, humans i econòmics. Però en el món actual cap espai pot ser comprés de forma

independent o aïllada. En el sistema globalitzat, Espanya és un membre més, pel que l'enteniment de la realitat del nostre país, tant en l'àmbit econòmic, polític i social, com en el geogràfic i ambiental, passa per conèixer el complex entramat de factors, relacions i processos que es donen a nivell internacional.

La realització d'aquesta Programació segueix les directrius marcades per l'Orde 7/2019, de 28 de febrer. S'ha tingut en conte, per a la seua realització, els distints nivells de concreció curricular que proposa Cesar Coll, pel que el present document, prenent com a base la legislació nacional i autonòmica i les directrius marcades pel Projecte Educatiu i la PGA, els contextualitza i concreta- REAL DECRET 562/2017, de 2 de juny, per el que es regulen les condicions per a l'obtenció dels títols de Graduat en Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, d'acord en el disposat en el Real Decret- Llei 5/2016, de 9 de desembre.

-Resolució 29/03/2021 , DOGV publicat en data 31/03/21 sobre la titulació en 2on de batxillerat de 1ó 2 pendants sempre que la mitjana supere la nota de 5 i que l'equip docent que imparteix classe en aquest grup estiga d'acord.

a nivell d'aula. La programació didàctica és un pla estratègic que es té que projectar per a marcar uns objectius que, a la - REAL DECRET 562/2017, de 2 de juny, per el que es regulen les condicions per a l'obtenció dels títols de Graduat- REAL DECRET 562/2017, de 2 de juny, per el que es regulen les condicions per a l'obtenció dels títols de Graduat en Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, d'acord en el disposat en el Real Decret- Llei 5/2016, de 9 de desembre.

-Resolució 29/03/2021 , DOGV publicat en data 31/03/21 sobre la titulació en 2on de batxillerat de 1ó 2 pendants sempre que la mitjana supere la nota de 5 i que l'equip docent que imparteix classe en aquest grup estiga d'acord.

en Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, d'acord en el disposat en el Real Decret- Llei 5/2016, de 9 de desembre.

-Resolució 29/03/2021 , DOGV publicat en data 31/03/21 sobre la titulació en 2on de batxillerat de 1ó 2 pendants sempre que la mitjana supere la nota de 5 i que l'equip docent que imparteix classe en aquest grup estiga d'acord.

seua volta, han de aconseguir-te transmetent uns continguts per mig d'unes tècniques o metodologia. Però també, i de la mateixa manera que tota estratègia, deu ser flexible per a adaptar-se a qualsevol canvi inesperat o situació imprevisible. No obstant, no deu donar peu a d'improvisació. Per a això, és important que els objectius a perseguir siguen realistes, cobreixen els continguts essencials que es requereixen i s'adapten a les situacions concretes de l'alumnat.

Per al desenvolupament de la present programació s'ha tingut en conte les quatre fonts del currículum tractant de respondre a les qüestions següents: ¿on?, ¿per a qui?, ¿per a què? i ¿cóm?, que s'aclareixen a continuació.

Dins de l'àmbit estatal, les normatives que rigen el funcionament són:

- LLEI ORGÀNICA 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE).

- LLEI ORGÀNICA 2/2006, de 3 de maig, d'Educació.
- REAL DECRET 83/1996, de 26 de gener, per el que s'aprova el Reglament Orgànic dels Instituts d'Educació Secundària.
- REAL DECRET 1105/2014, de 26 de desembre, per el que s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat.
- ORDE ECD/65/2015, de 21 de gener, per la que es descriuen les relacions entre les competències, els continguts i els criteris d'avaluació de l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i el batxillerat.
- REAL DECRET 310/2016, de 29 de juliol, per el que es regulen les avaluacions finals d'Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat.
- REAL DECRET- LLEI 5/2016, de 9 de desembre, de mesures urgents per a l'ampliació del calendari d'implantació de la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa.
- REAL DECRET 562/2017, de 2 de juny, per el que es regulen les condicions per a l'obtenció dels títols de Graduat en Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, d'acord en el disposat en el Real Decret- Llei 5/2016, de 9 de desembre.

Dins de l'àmbit autonòmic:

- DECRET 87/2015, de 5 de juny, del Consell, per el que estableix el currículum i desenrotlla l'ordenació general de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat en la Comunitat Valenciana.
  - DECRET 136/2015, de 4 de setembre, del Consell, per el que es modifica el Decret 87/2015, de 5 de juny, del Consell.
  - ORDE 38/2017, de 4 d'octubre, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Deport, per la que es regula l'avaluació en Educació Secundària Obligatòria, en Batxillerat i en les ensenyances de l'Educació de les Persones Adultes en la Comunitat Valenciana.
  - Decret 51/2018, de 27 d'abril, del Consell, pel qual es modifica el Decret 87/2015, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat en la Comunitat Valenciana.
  - Ordre 20/2019, de 30 d'abril, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, per la qual es regula l'organització de la resposta educativa per a la inclusió de l'alumnat en els centres docents sostinguts amb fons públics del sistema educatiu valencià.
  - Ordre 38/2017, de 4 d'octubre, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, per la qual es regula l'avaluació en ESO, en Batxillerat i en l'ensenyança de l'Educació de les Persones Adultes en la CV.
  - Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i inclusió en el sistema educatiu valencià.
- Resolució 29/03/2021 , DOGV publicat en data 31/03/21 sobre la titulació en 2on de batxillerat dels alumnes que tinguen 1ó 2 pendants sempre que la mitjana supere la nota de 5 i que l'equip docent que imparteix classe en aquest grup estiga d'acord.
- Resolució de 1 de juny de 2021 del secretari autonòmic d'Educació i Investigació, en la qual s'aproven les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres que imparteixen Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat durant el curs 2021-2022.

1.2. Contextualització

Estem d'acord en què l'acció educativa està influïda per variables del medi físic i social en què es desenvolupa, és a dir, per la realitat i les necessitats plantejades en cada situació escolar concreta. En conseqüència, convindrà conèixer des d'on anem a educar, és a dir, quin és el nostre context escolar.

L'IES Enric Valor de Pego (La Marina Alta), amb poc més de 45 anys d'història, és l'únic centre públic de secundària de la localitat, la qual compta amb una població que supera lleugerament els 10.000 habitants.

El nostre institut s'individualitza, entre altres aspectes, pels següents trets que el caracteritzen:

I.-L'oferta d'ensenyaments; el centre integra els estudis corresponents a l'Educació Secundària Obligatòria, els de Batxillerat (en les modalitats de Ciències i Tecnologia, i d'Humanitats i Ciències Socials) i els de Formació Professional, tant la Bàsica d'Informàtica d'Oficina com el de Grau Mitjà i Superior d'Informàtica

II.-La població escolar; pel que fa a les localitats de procedència, el centre arreplega, en els ensenyaments d'ESO, a més de l'alumnat de Pego, principalment, a l'alumnat de les Valls. En el cicle de batxillerat, el centre també conta amb alumnes del IES d'Orba i del Col·legi concertat Sant Antoni de Pego. Hi ha també alumnat procedent d'altres poblacions de les comarques de la Safor i la Marina Alta, cursant estudis de Formació Professional Bàsica, o post-obigatoris, al Batxillerat i al Cicle Formatiu de Grau Mitjà i Superior.

Encara que es tracta d'un alumnat majoritàriament autòcton, també hi ha, alumnat immigrant, principalment europeu (d'Alemanya, Regne Unit, Rússia i Ucraïna), però també sud-americà (de l'Equador, com a país més destacat), i del Magreb (sobretot del Marroc). En molts dels casos, són alumnes que ja estan bastant integrats en la zona d'arribada, a nivell lingüístic i cultural, per fet d'haver-hi arribat ací ja fa anys.

Quant al nombre de la població escolar, en aquest curs 2021-2022 el centre compta amb un total de 525 alumnes; dels quals 310 són homes i 215 són fèmines dels quals uns 7 alumnes matriculats en Geografia d'Espanya de 2 de batxillerat, 3 xiques i 4 xics, distribuïts en un grup ordinari, no hi ha repetidors. En total el centre en quant a l'equip docent està format per 69 docents, dels quals 35 són homes i la resta 34 són dones.

III.-Els valors socials democràtics; d'acord amb el Projecte Educatiu, el nostre centre fomenta els valors socials bàsics com la tolerància, la no-discriminació, la llibertat, el respecte, la pau, la convivència, la justícia, la responsabilitat, la cooperació, la solidaritat..., que responen a un projecte vàlid de societat, més lliure, plural, justa, pacífica, i respectuosa envers les persones i l'entorn. En relació amb l'anterior, el centre és també un àmbit privilegiat per a la recuperació, el foment i la defensa dels nostres trets d'identitat com a poble, amb la seua llengua i cultura, amb el propòsit que esdevinguem un espai integrador per a tots.

IV.-El valencià com a llengua vehicular; el centre es localitza en la comarca de La Marina Alta on predomina el valencià, les classes es donen en valencià. De conformitat així mateix amb el nostre Disseny del Programa d'Educació Bilingüe i del Pla de Normalització Lingüística, la llengua vehicular al centre és el valencià, que ha d'utilitzar-ne en tots els àmbits: administració, claustre, consell escolar, reunions amb pares, comunicats, activitats d'ensenyament-aprenentatge, etc.

V.-El centre organitza la seua activitat docent en un torn matutí que comença a les 8.00 i finalitza a les 13.50 o a les 15.05 segons els dies. Aquest horari es divideix en 7 períodes lectius amb una duració de 55 minuts de classe i per dos esbarjos que comencen a les 10.45–11.05 i un altre a les 13.50-14.10 hores.

VI.-El professorat; centre acull una plantilla de professorat de 69 membres, la majoria dels quals són nous com a conseqüència de tindre una plantilla fixa des de fa temps, el que es particularment vàlid per al Departament de Geografia i Història, la qual cosa ha servit per a cohesionar l'equip humà, establir les propostes educatives encetades, millorar el coneixement i seguiment del nostre alumnat... Per altra part, el professorat ha participat i participa, també des de fa temps, en programes formatius de tot tipus, per trobar-se al capdavant de la seua tasca educativa: diversos projectes de formació en centres i grups de treball; projectes europeus (Sòcrates-Comenius; Leonardo da Vinci; Projecte Regio); tutorització en la formació inicial del professorat, etc.

VII.-Noves infraestructures i més recursos, arran de la construcció d'un nou centre, en funcionament a partir del curs 2011-2012, han millorat i s'han eixamplat les infraestructures i recursos disponibles fins ara per a emprendre més eficaçment les tasques educatives. Però encara hi ha mancances (falta d'espais i d'equipament divers en aquests), que hauran de ser resoltes amb el temps.

VIII.-La relació amb l'entorn; el nostre centre manté una estreta relació amb l'entorn. Amb l'Ajuntament s'hi col·labora a través del Consell Escolar Municipal i a través de l'intercanvi de serveis; els nostres locals són la seu d'algunes activitats municipals, així com del CREAMA i, d'altra banda, tant l'Ajuntament com el CREAMA ens ajuden dins l'àmbit de les seues competències. Amb els serveis socials tenim contacte constant i permanent, tant amb els del municipi de Pego com amb els de la Mancomunitat de la Marina Alta, d'on són originaris alguns/es alumnes; col·laborem amb els programes de prevenció de l'absentisme escolar i amb l'orientació de les famílies, que deriven, de vegades, al SEAFI o a la UCA. També, dins el programa de prevenció de l'absentisme escolar i l'exclusió social, també col·laborem amb les forces de seguretat (Policia Local i Guàrdia Civil).

Per altra part, des de les distintes matèries que conformen el currículum escolar, i molt especialment en el cas de la matèria de Geografia i Història, per la seua naturalesa i objecte d'aprenentatge, de caràcter social, es fa servir l'entorn físic i humà, a escala local/comarcal, com a important recurs didàctic i, a la vegada, com a objecte d'aprenentatge, en les activitats d'ensenyament-

aprenentatge a l'aula i fora d'ella: eixides, treballs de camp, investigacions, etc., sobre les formes del paisatge natural, les aigües, el clima, la marjal Pego-Oliva, estudi d'indústries locals, cooperativa agrícola de Pego, patrimoni historicoartístic de la zona, Museu Etnogràfic de Pego, Casa de la Cultura-Centre d'Exposicions de Pego, etc.

IX.-Intencionalitats educatives; eduquem el nostre alumnat per a que:

- Adquirir els elements bàsics de la cultura, especialment en els seus aspectes humanístic, artístic, científic i tecnològic.
- Desenvolupa i consolida hàbits d'estudi i de treball.
- Es prepara per a la incorporació als estudis posteriors i per a la inserció laboral.
- Es forma per a l'exercici dels seus drets i deures en la vida com a ciutadans i ciutadanes.

X.-El paper de la matèria de geografia i història; en relació amb les finalitats anteriors, la Geografia i Història juguen un paper fonamental.

La matèria, en la seua àmplia composició disciplinar, identifica l'àmbit del coneixement social l'objectiu fonamental del qual és el coneixement i la comprensió dels fets i processos propis de les societats humanes, en el passat i en el present (base, a la seua vegada, de la construcció del futur), i les interaccions que tenen lloc amb el medi on s'han desenvolupat o es desenvolupen i l'organització de l'espai o territori.

La presència de la matèria en el currículum de batxillerat constitueix una assignatura optativa als alumnes de 2 de batxillerat, i amb una assignació lectiva de quatre hores setmanals en cadascun d'ells, aquest curs conta amb 33 setmanes, es a dir, 132 classes de 55 minuts.

2.-Objectius de l'etapa respectiva vinculats amb la matèria o l'àmbit

2.1 OBJECTIUS GENERALS

1. Objectius prescriptius generals d'etapa

De conformitat amb el que disposa l'article 25 del **Reial Decret 1105/2014**, de 26 de desembre, del Ministeri d'Educació, el Batxillerat contribuirà a desenvolupar en l'alumnat les capacitats que li permeta:

- a) Exercir la ciutadania democràtica, des d'una perspectiva global, i adquirir una consciència cívica responsable, inspirada pels valors de la Constitució espanyola, així com pels drets humans, que fomenta la coresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa.
- b) Consolidar una maduresa personal i social que els permeti actuar de manera responsable i autònoma i desenvolupar el seu esperit crític. Preveure i resoldre pacíficament els conflictes personals, familiars i socials.
- c) Fomentar la igualtat efectiva de drets i oportunitats entre homes i dones, analitzar i valorar críticament les desigualtats i discriminacions existents, i en particular la violència contra la dona, i impulsar la igualtat real i la no-

discriminació de les persones per qualsevol condició o circumstància personal o social, amb atenció especial a les persones amb discapacitat.

d) Consolidar els hàbits de lectura, estudi i disciplina, com a condicions necessàries per a l'aprofitament eficaç de l'aprenentatge, i com a mitjà de desenvolupament personal.

e) Dominar, tant en la seva expressió oral com escrita, la llengua castellana i, si s'escau, la llengua cooficial de la seva comunitat autònoma.

f) Expressar-se amb fluïdesa i correcció en una o més llengües estrangeres.

g) Utilitzar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació.

h) Conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seva evolució. Participar de manera solidària en el desenvolupament i la millora del seu entorn social.

i) Accedir als coneixements científics i tecnològics fonamentals i dominar les habilitats bàsiques pròpies de la modalitat elegida.

j) Comprendre els elements i els procediments fonamentals de la recerca i dels mètodes científics. Conèixer i valorar de manera crítica la contribució de la ciència i la tecnologia en el canvi de les condicions de vida, així com consolidar la sensibilitat i el respecte cap al medi ambient.

k) Consolidar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, iniciativa, treball en equip, confiança en un mateix i sentit crític.

l) Desenvolupar la sensibilitat artística i literària, així com el criteri estètic, com a fonts de formació i enriquiment cultural.

m) Utilitzar l'educació física i l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social.

n) Consolidar actituds de respecte i prevenció en l'àmbit de la seguretat viària.

2. Objectius de la matèria de geografia

D'acord amb allò establert al **Decret 87/2015**, a 2n de Batxillerat la matèria de Geografia, com ciència a diferenciadora de l'espai terrestre i de la interrelació entre el medi natural i humà a l'hora de configurar els espais geogràfics, se centra en l'estudi i comprensió de l'espai geogràfic espanyol.

Tenint en compte els blocs de continguts i criteris d'avaluació prescriptius establerts en aquesta norma, es dissenya la proposta d'objectius que segueix:

A 2n de Batxillerat, l'ensenyament de la matèria de Geografia contribuirà a desenvolupar en l'alumnat les capacitats que li permeti:

En relació amb el bloc 1, de **continguts comuns a l'aprenentatge de la Geografia**:

- BL1.1. Planificar la realització d'una indagació per a explicar els fets i processos geogràfics que configuren el territori espanyol, definir problemes a partir de preguntes i hipòtesis i proposar de forma autònoma un pla ordenat i flexible d'accions que facilita la selecció d'informació i recursos a partir de fonts diverses, l'organització del temps necessari i del treball individual i grupal.
- BL1.2. Seleccionar i organitzar la informació sobre fets i processos geogràfics en el territori espanyol, d'acord amb uns objectius previs, a partir de la comprensió de textos orals i escrits, continus i discontinus, usats com a fonts, a les quals s'hi pot accedir a través de diversos mitjans (biblioteques, Internet, eixides de camp) i aplicar estratègies, conformes al seu nivell, de recerca, registre, selecció i organització de la informació i decidir si dites fonts són adequades, fiables, suficients i si posseeixen algun sesgo per la seua procedència i context de creació.
- BL1.3. Interpretar les dades, evidències i informació mitjançant la seua representació en forma de gràfiques, diagrames, taules, mapes temàtics, informes o síntesis de conclusions, usar destreses cartogràfiques, situar els fets fonamentals en una perspectiva geogràfica que combina diverses escales i reconèixer la importància de dita perspectiva per a donar sentit als processos geogràfics.
- BL1.4. Comunicar de forma oral o per escrit el procés d'aprenentatge i els seus resultats mitjançant textos corresponents a diversos gèneres, complir els requisits formals, l'adequació, la coherència i la correcció gramatical corresponents al seu nivell educatiu per a transmetre de forma organitzada els seus coneixements, interactuar en diversos àmbits amb un llenguatge no discriminatori i utilitzar amb precisió la terminologia conceptual adequada.
- BL1.5. Usar diferents ferramentes informàtiques per a buscar, seleccionar i emmagatzemar diversos documents, considerats com a fonts, de forma contrastada en mitjans digitals i col·laborar i comunicar-se per a elaborar continguts i interpretar-los compartint dita informació en entorns virtuals d'aprenentatge i adoptar un comportament que previngui males pràctiques.
- BL1.6. Organitzar un equip de treball distribuint responsabilitats i gestionant recursos perquè tots els seus membres participen i assolisquen les metes comuns, influir positivament en els demés generant implicació en la tasca i utilitzar el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies actuant amb responsabilitat i sentit ètic.
- BL1.7. Gestionar de forma eficaç tasques i projectes, fer propostes creatives i confiar en les seues possibilitats, mostrar energia i entusiasme durant el seu desenvolupament, prendre decisions raonades assumint riscos i responsabilitzar-se de les pròpies accions i de les seues conseqüències.

- BL1.8. Buscar y seleccionar informació sobre entorns acadèmics i professionals vinculats amb els coneixements geogràfics corresponents al batxillerat i analitzar els coneixements, habilitats i competències necessàries per al seu desenvolupament i comparar-les amb les seues pròpies aptituds i interessos per a generar alternatives davant la presa de decisions vocacional.

En relació amb el bloc 2 de continguts, **Espanya i la seua singularitat geogràfica:**

- BL2.1. Analitzar els elements naturals, socials i territorials d'Espanya que li confereixen unitat i argumentar la seua singularitat geogràfica com a un espai de contrastos.
- BL2.2. Explicar l'organització territorial espanyola com a resultat d'un procés històric de canvis i continuïtats, no acabat, mitjançant la comparació de mapes històrics i actuals, y analitzar les actuacions i interessos dels diferents agents socials i polítics, per a comprendre la creació de sentiments de pertinença a un territori concret.

En relació amb el bloc 3 de continguts, **la diversitat del medi físic:**

- BL3.1. Analitzar la distribució espacial i les característiques dels espais naturals a Espanya i exemplificar la influència de les condicions naturals sobre les accions humanes relatives a les xarxes de transport, la producció d'energia o a activitats econòmiques utilitzant fonts diverses.
- BL3.2. Comparar espais geogràfics espanyols de diferent magnitud resultants de la interrelació entre el medi i els grups socials i constatar la seua manifesta diversitat en la seua varietat paisatgística amb l'ajuda de l'observació d'imatges, la interpretació de mapes temàtics i l'organització de la informació amb diferents tipus de gràfics.
- BL3.3. Avaluar els riscos i els problemes que planteja el medi físic a Espanya mitjançant l'examen de la informació que proporcionen els mitjans de comunicació i proposar mesures per a evitar les actuacions humanes que contribueixen a agreujar dits efectes.
- BL3.4. Analitzar críticament les actuacions humanes que ocasionen el deteriorament del medi natural a partir de l'anàlisi d'exemples concrets i realitzar propostes que afavorisquen la gestió racional i l'aprofitament sostenible dels recursos per a valorar la importància de conservar i protegir el patrimoni natural.

En relació amb el bloc 4 de continguts, **activitats econòmiques i espais geogràfics:**

- BL4.1. Explicar la localització de les activitats econòmiques a Espanya en àmbits de diferent magnitud fent referència a factors ambientals i socials i elaborar un mapa temàtic de dita localització a partir de dades estadístiques.

- BL4.2. Analitzar la dinàmica i el funcionament d'espais geogràfics espanyols de diferent ordre de magnitud i de les seues interconnexions, i exemplificar-les tenint com a referència l'intercanvi de productes i béns (xarxes de transport i infraestructures energètiques) i d'informació, el desplaçament de població i la presa de decisions polítiques i econòmiques.

- BL4.3. Explicar la formació i transformació dels espais econòmics fent referència als seus elements característics a partir de l'observació d'imatges de paisatges i dades estadístiques i argumentar la importància de la dimensió temporal per a comprendre la seua configuració actual.

- BL4.4. Definir problemes socials i mediambientals relacionats amb l'actual sistema i model de desenvolupament econòmic, i debatre propostes de millora a partir d'exemples publicats en els mitjans de comunicació.

En relació amb el bloc 5 de continguts, **la població, el sistema urbà i els desequilibris territorials:**

- BL5.1. Descriure la distribució de la població i de les principals aglomeracions urbanes a Espanya mitjançant la interpretació de mapes temàtics, de dades estadístiques i d'imatges aèries, i relacionar-la amb diversos factors naturals i econòmics i les dinàmiques demogràfiques.

- BL5.2. Relacionar els factors que expliquen el model de creixement de la població amb la estructura demogràfica d'Espanya i d'algunes Comunitats Autònomes, i explicar alguns problemes demogràfics que es deriven d'aquesta interrelació mitjançant l'anàlisi de diferents gràfiques, dades estadístiques procedents de les fonts demogràfiques i mapes.

- BL5.3. Analitzar la importància de les ciutats en l'organització del territori espanyol en diferents escales derivada de les funcions que desenvolupen i reconèixer dites funcions mitjançant l'examen d'imatges de paisatges urbans, cartografia digital i plànols sobre usos del sol.

- BL5.4. Analitzar alguns problemes relacionats amb el procés d'expansió urbana a partir d'informació publicada pels mitjans de comunicació i estimar el grau d'adequació de les polítiques urbanístiques aplicades per a resoldre dits problemes.

- BL5.5. Establir la naturalesa, les causes i les conseqüències dels desequilibris a Espanya en diferents escales fent referència als processos demogràfic i socioeconòmics, i debatre sobre algunes mesures de cohesió territorial i els seus resultats basant-se en dades obtingudes d'informes institucionals adaptats al nivell de l'alumnat.

En relació amb el bloc 6 de continguts, **Espanya a Europa i al món:**

- BL6.1. Comprovar com afecta la pertinença d'Espanya a la Unió Europea i a altres espais geopolítics més amples examinant aspectes relatius a l'intercanvi de productes, béns, serveis i informació, al desplaçament de les persones, i

delimitar els problemes i desafiaments resultants dels conflictes d'interessos dels estats membres i com s'afronten des de la presa de decisions polítiques.

Objectius de l'etapa vinculats amb la matèria

Tenint en compte els enunciats genèrics, com també la interpretació del seu sentit, dels objectius generals prescriptius de l'etapa establits al **Reial Decret 1105/2014**, així com dels continguts i criteris d'avaluació prescriptius de la matèria de Geografia establits al **Decret 87/2015**, aquestos s'hi connecten, més o menys directament, amb els objectius de l'etapa de Batxillerat de la següent manera:

- Especialment, amb els objectius d'etapa: a), i h).
- I també, transversalment i en coordinació amb altres matèries, amb els objectius: b), c), d), g), i), j), l) i n).

3. Competències

3.1 Aproximació al concepte de competència en el Batxillerat

La LOE-LOMCE estableix com a part indispensable del currículum les "competències clau" en l'etapa del Batxillerat. De forma complementària als continguts, les competències són el conjunt de capacitats que es pretén desenvolupar en l'alumne per a que siga competent en el món que li rodeja, en el qual cada volta és més fàcil l'accés al coneixement, per la ràpida evolució d'Internet, però també més preocupant l'ús que es fa d'això. Incideixen les competències en ensenyar, demés dels coneixements, el còm aplegar a ells de forma adequada.

Així, els continguts de la matèria de Geografia de 2º de Batxillerat deuen integrar-se en una estructura superior que atenga a la forma en la que influeixen en les seues capacitats, principalment en la forma en la que adquireixen el coneixement, en que ho utilitzen i l'actitud i valors que tenen respecte al seu entorn.

La matèria de Geografia presenta les característiques idònies per a la visibilització de l'aprenentatge per competències. Donada la seua dimensió àmpliament pràctica i gràfica, l'aplicació dels seus coneixements a contextos reals i contínuament actualitzats, i la seua vinculació necessària a la compressió de la Ciències Socials i Naturals, és capaç d'individualitzar el seu enfocament sobre les diferents aptituds o competències, com es mostra a continuació:

1. *Competència lingüística (CL)*: d'utilització del llenguatge com a instrument per a la transmissió dels conceptes adquirits, tant de forma oral com a escrita. Més a més, fomenta l'adquisició d'un vocabulari específic que es vorà concretat en la creació d'un diccionari terminològic a anar completant a lo llarg del curs.

2. *Competència matemàtica i en ciència i Tecnologia (CMCT)*: la Geografia és una ciència de dimensió multidisciplinar i com tal pren forma a partir dels coneixements que s'han desenvolupat en matèries tan dispars com les ciències naturals, exactes, socials, etc. L'ús de les tecnologies més modernes , principalment com per exemple l'ús de Sistemes d'Informació Geogràfica (GIS) i Internet, han permès el desenvolupament d'investigació, la seua comprensió i aplicació pràctica fins i tot en un entorn com l'acadèmic. La

comprensió de senyes numèriques com a estadístiques, taxes o índexs requereixen de tractament matemàtic.

3. *Competència digital (CD)*: la Geografia, en el seu vessant pràctic, ha evolucionat cap a l' utilització massiva de senyes obtingudes per mitjos digitals (coordenades geogràfiques, estadístiques, registres climàtics, mapes temàtics), principalment Internet, i el desenvolupament de software de representació i manipulació cartogràfica, com els citats GIS, que permeten a l'alumnat exprimir els recursos presos a partir d'web d'organismes oficials, com Aemet, l'INE, Europa. EU, etc., i així crear mapes, calcular senyes o fins i tot realitzar simulacions.

4. *Competència de d'aprendre a d'aprendre (AAA)*: la necessària conjunció d'adquisició de coneixements teòrics i realització de tasques pràctiques, així com la necessitat de busca d'informació a partir d'anàlisis de les senyes presentades en taules, gràfiques, mapes, etc., porta a l'alumne a un aprenentatge d'habilitats com la planificació, aplicació i interpretació d'informació.

5. *Competència social i cívica (CSC)*: és una de les principals competències que treballa la matèria de Geografia. Com totes les ciències socials, es treballen els valors democràtics i cívics, els drets, la societat, l' importància de les lleis en el món contemporani, la reflexió crítica, etc.

6. *Competència de sentit d'iniciativa i esperit emprenedor (SIEE)*: la matèria fomenta la creativitat i l'autonomia en el procés d'aprenentatge, a l'hora que aporta exemples d'experiències diverses en el camp de la gestió dels recursos, d'anàlisis social i econòmic, de manera, que pot resultar de model a futures iniciatives empresarials i de responsabilitat social o ambiental.

7. *Competència en expressions culturals (CEC)*: la Geografia contribueix a la comprensió del mig natural, rural i urbà, així com les activitats humanes que es donen en ells, és dir, la cultura i el patrimoni que llega. Tals coneixements els permetran tindre un juí més solvent i una visió més crítica i relativitzada davant els xocs culturals que es donen en la societat.

4. Continguts

Els continguts són els sabers, habilitats i destresa que l'alumnat deu adquirir al llarg de cada una de les etapes educatives a fi de desenvolupar les seues aptituds socials i individuals. La planificació per part del docent condueix a l'organització d'aquest coneixements al llarg del temps per a facilitar l'adquisició d'una forma raonable en la finalitat de contribuir al guany dels objectius i a l'adquisició de les competències.

Els continguts vénen detallats en el Real Decret 1105/2014, i després contextualitzats en el Decret 87/2015 de la Comunitat Valenciana distribuïts en Blocs, encara que és funció del Projecte Educatiu del centre i de la programació realitzada pel professorat el seqüencialitzar , de manera que queden concretats.

Els continguts al llarg del curs s'organitzen segons un procés de comprensió gradual que comença en l'estudi dels factors que afecten al mig físic, d'un costat els abiòtics i de l'altre els biòtics, per a després desenvolupar,

sobre fonaments, els coneixements que permeten entendre el mig humà, tenint en compte factors demogràfics, sociològics, econòmics i geogràfics.

Resulta interessant prendre com a eixos de continguts, baix els quals apareixeran

relacionats en cada una de les UU.DD., la comunitat autònoma i la localitat, així com el patrimoni natural i l'ús responsable dels recursos.

Els continguts de la matèria de Geografia de 2º de batxillerat es divideixen, segons el Decret 87/2015, en 6 blocs, els continguts desglossats per bloc:

Continguts de Geografia de 2º de batxillerat:

Bloc 1. Continguts comuns

1. Estratègies per a definir problemes i formular preguntes o hipòtesis sobre les transformacions espacials i processos geogràfics rellevants en el territori espanyol.
2. Aportació de solucions originals als problemes plantejats.
3. Responsabilitat i eficàcia en la resolució de tasques.
4. Procés estructurat de presa de decisions.
5. Avaluació de processos i resultats.
6. Ús de diversos procediments per a obtenir i registrar informació.
7. Lectura i interpretació de documents de diversos tipus.
8. Ús crític de buscadors en Internet: Consideració de la qualitat, fiabilitat i sesgo de les fonts.
9. Ús d'estratègies de comprensió lectora i oral adequades al seu nivell.
10. Foment de la lectura de texts.
11. Ús de diversos procediments per a la classificació, organització, anàlisi i representació de d'informació.
12. Ús de procediments d'anàlisi per a comparar documents per a establir comparacions, identificar els canvis, la distribució, localització, interacció i interconnexió de fets geogràfics.
13. Ús de ferramentes TIC per a organitzar, interpretar d'informació i crear continguts en diferents formats.
14. Habilitats de comunicació pròpies del seu nivell.
15. Assumpte de distints rols en equips de treball.
16. Solidaritat, tolerància, respecte i amabilitat.
17. Imaginació i creativitat.
18. Autoconeixement. Valoració de fortaleces i debilitats. Autoconcepte positiu.

Bloc 2. Espanya i la seua singularitat geogràfica

1. La situació geogràfica d'Espanya: localització i aspectes naturals, socials i territorials que li confereixen unitat i diversitat internes.
2. L'organització territorial d'Espanya en Comunitats Autònomes com a resultat de processos i projectes històrics contemporanis.

Bloc 3. La diversitat del mig físic

1. La diversitat geomorfològica del relleu i accidents geogràfics
2. Localització de les principals unitats del relleu i accidents geogràfics.
3. L'evolució geològica del territori espanyol i la seua influència en la formació de les diferents unitats morfoestructurals.
4. Identificació i traces bàsiques de les unitats del relleu peninsular i insular.

5. Els riscos relacionats en la tectònica: els terratrèmols.
6. Els sols en Espanya: varietat edàfica i les seues característiques.
7. Els factors atmosfèrics i geogràfics, i els elements del clima.
8. Tipus de temps atmosfèric en Espanya.
9. Dominis climàtics espanyols: les seues característiques i la seua problemàtica (temporals de pluja i vent, inundacions, sèquies, les ones de fred i de calor, etc.).
10. La desigual distribució de les masses d'aigua en la península i les illes.
11. Els vessants hidrogràfics.
12. Règims fluvials predominants i factors que els expliquen.
13. Les zones humides.
14. Les aigües subterrànies.
15. L'aprofitament dels recursos hídrics: problemes i polítiques hídriques en Espanya.
16. Les formacions vegetals en Espanya.
17. Distribució, factors geogràfics i característiques de la vegetació.
18. La diversitat dels paisatges naturals espanyols.
19. L'influència del medi físic en l'activitat humana i els problemes mediambientals relacionats en les actuacions humanes: desforestació, incendis, erosió i contaminació dels sols, etc.
20. Aprofitament sostenible del mig físic i valoració dels paisatges naturals.
21. Polítiques afavoridores del patrimoni natural i conservació i millora del mig natural.

Bloc 4. Activitats econòmiques i espais geogràfics

1. Processos de transformació: crisi de l'agricultura, industrialització, terciarització, etc.
2. L'espai rural i les activitats del sector primari.
3. La progressiva disminució de la participació de les activitats agropecuàries, forestals i peixqueres en el PIB i el fort descens de la població activa.
4. L'estructura de la propietat i tinença de la terra.
5. Les explotacions agràries i les seues característiques.
6. Polítiques de reforma agrària.
7. Tipus d'agricultura: coexistència de formes avançades i tradicionals.
8. Les transformacions agro-industrials.
9. Els paisatges agraris d'Espanya i les seues característiques.
10. La situació espanyola del sector en el context de d'Unió Europea.
11. L'activitat peixquera: localització, característiques i problemes; anàlisi dels aspectes físics i humans que conformen l'espai peixquer.
12. La silvicultura: característiques i desenvolupament en el territori.
13. Les fonts d'energia i l'espai industrial.
14. El procés d'industrialització espanyol: característiques i evolució històrica.
15. Localització dels recursos naturals (fonts d'energia i matèries primeres) en Espanya.
16. Aportació al PIB de l'indústria i evolució de la població activa.
17. Regions industrials d'Espanya: importància de les polítiques territorials en el sector.
18. Influència de la política de d'Unió Europea en la configuració de l'indústria espanyola.
19. Els eixos de desenvolupar industrial i perspectives de futur.

20. La terciarització de l'economia espanyola: la creixent participació en el PIB i l'augment de la població activa del sector terciari.
21. Anàlisis dels servicis i distribució en el territori. L'impacte de les infraestructures sobre l'espai geogràfic.
22. El sistema de transport com a forma d'articulació territorial.
23. El desenvolupament comercial: característiques i evolució.
24. Els espais turístics: característiques, evolució, impactes soci -econòmics, mediambientals i paisatgístics, i política turística.
25. Altres activitats terciàries: sanitat, educació, finances, els servicis públics.
26. Reflexió sobre les repercussions socials, ambientals i econòmiques del nostre model de producció.
27. Pren de consciència de la necessitat d'un consum sostenible.
28. Reconeixement i acceptació de la responsabilitat personal en la gestió de l'espai.
29. Valoració del patrimoni geogràfic i de la diversitat dels paisatges culturals (agraris, industrials, etc.).
30. La població espanyola. Fonts per a l'estudi de la població: els censos, els padrons.

Bloc 5. La població, el sistema urbà i els desequilibris territorials

1. La desigual distribució territorial de la població.
2. Creixement natural, moviments migratoris i desigualtats espacials.
3. Estructura i problemàtica actual: procés d'envelliment, despoblació d'extenses àrees rurals i repercussions de les migracions.
4. Perspectives de futur de la població espanyola i valenciana.
5. Concepte de ciutat i la seua influència en l'ordenació del territori.
6. Morfologia, funcions i estructura urbanes.
7. Les planificacions urbanes.
8. Les àrees d'influència.
9. La ret urbana espanyola i valenciana.
10. Característiques del procés de creixement espacial de les ciutats i principals problemes urbans: deterioració dels centres històrics i barris marginals, augment del tràfic, contaminació atmosfèrica augment dels residus urbans i la seua eliminació, etc.
11. Les polítiques estatals de cohesió territorial per a superar els desequilibris regionals.

Bloc 6. Espanya en Europa i en el món

1. Espanya en Europa. El procés de construcció d'Unió Europea: estructura territorial i contrastos físics i socioeconòmics.
2. La posició d'Espanya en l'Unió Europea. Polítiques regionals i de cohesió territorial.
3. Espanya en el món: Conseqüències dels processos de globalització.
4. Desequilibris territorials a escala mundial. Posició relativa d'Espanya en les àrees socioeconòmiques i geopolítiques mundials.

5-Criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge

Com es disposa en l'article 9.1 del **Decret 87/2015**, en el procés d'avaluació contínua, com també en l'avaluació final, a l'educació Secundària

Obligatòria i al Batxillerat, els referents per a la comprovació del grau d'adquisició de les competències clau i l'èxit dels objectius de l'etapa són els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge avaluable, i que estan recollits, per a cada matèria, en el **Reial Decret 1105/2014**.

Els criteris d'avaluació, que descriuen allò que es vol valorar i que l'alumnat ha d'aconseguir, tant en coneixements com en competències, s'especifiquen en els estàndards d'aprenentatge avaluable, que concreten el que l'alumnat ha de saber, comprendre i saber fer en cada matèria, i que han de ser observables, mesurables i avaluable i permetre graduar el rendiment o èxit aconseguit, en el procés d'avaluació contínua, com per a atendre també a la diversitat.

Tenint en compte dit **Reial Decret 1105/2014**, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge de la matèria de Geografia d'aquest curs són els següents:

BLOC 1: LA GEOGRAFIA I L'ESTUDI DE L'ESPAI GEOGRÀFIC **CRITERIS D'AVAUACIÓ**

1. Reconèixer la peculiaritat del coneixement geogràfic utilitzant les seves eines d'anàlisi i els seus procediments.
2. Identificar l'espai geogràfic com a tal en les seves ocupacions diverses, entenent-lo com a centre de relacions humanes i socials.
3. Distingir i analitzar els diferents tipus de plànols i mapes amb diferents escales, identificant-los com a eines de representació de l'espai geogràfic.
4. Analitzar i comentar el mapa topogràfic nacional E: 1/50.000.
5. Dissenyar i comparar mapes sobre espais geogràfics pròxims utilitzant els procediments característics.
6. Cercar, seleccionar i elaborar informació de contingut geogràfic obtinguda de fonts diverses i presentar-la de forma adequada.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVAUABLES

- 1.1. Descriu la finalitat de l'estudi de la geografia i les principals eines d'anàlisi i els seus procediments.
- 2.1. Identifica els diferents paisatges geogràfics.
- 2.2. Enumera i descriu les característiques dels paisatges geogràfics.
- 3.1. Utilitza adequadament les eines característiques de la ciència geogràfica.
- 4.1. Extreu informació del mapa topogràfic mitjançant els procediments de treball del geògraf.
- 4.2. Sobre mapes i plànols d'escales diferents extreu la informació.
- 5.1. Identifica en un paisatge les diferències entre paisatge natural i cultural.
- 6.1. Analitza i extreu conclusions de l'observació d'un plànol i mapa i comenta les característiques de l'espai geogràfic.

BLOC 2: EL RELLEU ESPANYOL, LA SEUA DIVERSITAT **GEOMORFOLÒGICA**

CRITERIS D'AVAUACIÓ

1. Distingir les singularitats de l'espai geogràfic espanyol i establir els aspectes que li confereixen unitat i els elements que ocasionen diversitat.

2. Descriure els trets del relleu espanyol, situant i analitzant les seves unitats de relleu.
3. Definir el territori espanyol subratllant les diferències de les unitats morfoestructurals.
4. Diferenciar la litologia d'Espanya distingint-ne les característiques i el modelat.
5. Utilitzar correctament el vocabulari específic de la geomorfologia.
6. Cercar i seleccionar informació del relleu obtingut de fonts diverses: bibliogràfiques, cartogràfiques, Internet o treballs de camp, presentar-la de forma adequada i assenyalar els condicionaments que el relleu pot imposar.
7. Identificar les característiques edàfiques dels sòls.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Dibuixa i assenyalas sobre un mapa físic d'Espanya les unitats del relleu espanyol i en comenta les característiques.
- 2.1. Identifica i representa en un mapa els elements del relleu que són similars i diferents del territori peninsular i insular.
- 3.1. Enumera i descriu els principals trets del relleu d'Espanya.
- 4.1. Classifica les unitats del relleu espanyol segons les seves característiques geomorfològiques.
- 5.1. Descriu sumàriament en un mapa l'evolució geològica i la conformació del territori espanyol.
- 6.1. Realitza un tall topogràfic i explica el relleu que reflecteix.
- 7.1. Enumera i descriu els elements constitutius dels diferents tipus de sòl d'Espanya.
- 7.2. Localitza en un mapa d'Espanya els diferents tipus de sòls peninsulars i insulars.

BLOC 3: LA DIVERSITAT CLIMÀTICA I LA VEGETACIÓ

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Assenyalar en un mapa d'Espanya els dominis climàtics.
2. Distingir els climes a Espanya i comentar les seves característiques (assenyalant els factors i elements que els componen per diferenciar-los).
3. Distingir els climes a Espanya i la seva representació en climogrames.
4. Comentar la informació climatològica que es dedueix utilitzant mapes de temperatures o precipitacions d'Espanya.
5. Analitzar els tipus de temps atmosfèric a Espanya utilitzant els mapes de superfície i d'altura.
6. Interpretar un mapa del temps aplicant les característiques dels tipus de temps peninsulars o insulars.
7. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu a la diversitat climàtica d'Espanya utilitzant les fonts disponibles, tant d'Internet com de mitjans de comunicació social o bibliografia.
8. Identificar les diferents regions vegetals.
9. Diferenciar raonadament les formacions vegetals espanyoles.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Localitza en un mapa d'Espanya els diversos climes.
- 2.1. Descriu i compara els climes a Espanya i enumera els factors i elements característics.

- 3.1. Representa i comenta climogrames específics de cada clima.
- 3.2. Comenta les característiques dels diferents climes espanyols a partir dels seus climogrames representatius.
- 4.1. Enumera els trets dels tipus de temps atmosfèric establerts per les estacions climatològiques.
- 5.1. Identifica i interpreta en un mapa del temps els elements que expliquen els diversos tipus de temps atmosfèric.
- 6.1. Comenta un mapa del temps d'Espanya i distingeix els elements que expliquen el tipus de temps característic de l'estació de l'any corresponent.
- 7.1. Analitza com afecta a Espanya el canvi climàtic.
- 7.2. Utilitzant gràfiques i estadístiques que reflecteixen les pluges torrencials extreu conclusions mediambientals.
- 8.1. Identifica en un mapa els diferents dominis vegetals i en descriu i comenta les característiques.
- 9.1 Davant un paisatge natural identifica les formacions vegetals que apareguin.
- 9.2. Analitza raonadament una clisèrie.

BLOC 4: LA HIDROGRAFIA

CRITERIS D'AVUACIÓ

- 1. Explicar la diversitat hídrica de la península Ibèrica i les illes, enumerant i localitzant els diversos tipus d'elements hídrics que es poden percebre observant el paisatge.
- 2. Descriure les conques fluvials espanyoles situant-les en un mapa i enumerant les seves característiques.
- 3. Identificar els règims fluvials més característics.
- 4. Enumerar les zones humides d'Espanya i localitzar-les en un mapa. Comentar-ne les característiques.
- 5. Analitzar l'aprofitament dels recursos hídrics al nostre país, incloses les característiques de sequera i pluges torrencials del clima.
- 6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu a la hidrologia espanyola utilitzant diferents fonts d'informació.

ESTÀNDARDS D'APRENENTA GE AVALUABLES

- 1.1. Identifica la diversitat hídrica a Espanya.
- 2.1. Localitza en un mapa d'Espanya les principals conques fluvials.
- 3.1. Relaciona els règims hídrics dels cursos fluvials amb les possibilitats d'aprofitament hídric a Espanya.
- 4.1. Localitza en un mapa les zones humides espanyoles. Debat un aspecte d'actualitat sobre aquest tema.
- 5.1. Situa en un mapa de la xarxa hidrogràfica espanyola els grans embassaments. Dedueix conseqüències i també analitza les característiques climàtiques.
- 5.2. Analitza i comenta gràfiques i estadístiques que reflecteixen les èpoques de sequera en relació amb un mapa de tipus de règims fluvials dels rius de la Península i en treu conclusions.
- 6.1. Selecciona imatges i notícies periodístiques que reflecteixin la desigualtat hídrica al país i la seva interacció amb les activitats humanes.

BLOC 5: ELS PAISATGES NATURALS I LES INTERRELACIONS NATURALESA- SOCIETAT

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Descriure els paisatges naturals espanyols i identificar-ne els trets.
2. Reflectir en un mapa les grans àrees de paisatges naturals espanyols.
3. Descriure els espais humanitzats i enumerar-ne els elements constitutius.
4. Relacionar el medi natural amb l'activitat humana i descriure casos de modificació del medi per part de l'home.
5. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu als paisatges naturals i les interrelacions naturalesa- societat utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en bibliografia o mitjans de comunicació social.
6. Comparar imatges de les varietats de paisatges naturals.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Distingeix les característiques dels grans conjunts paisatgístics espanyols.
- 2.1. Localitza al mapa els paisatges naturals espanyols i n'identifica les característiques.
- 3.1. Identifica i planteja els problemes suscitats per la interacció home-naturalesa sobre els paisatges.
- 3.2. Analitza algun element legislador correctiu de l'acció humana sobre la naturalesa.
- 4.1. Diferencia els paisatges humanitzats dels naturals.
- 5.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques o imatges en els quals es percep la influència del medi en l'activitat humana.
- 5.2. Selecciona i analitza a partir de diferents fonts d'informació notícies periodístiques o imatges en què es percep la influència de l'home sobre el medi.
- 5.3. Obté i analitza la informació que apareix en els mitjans de comunicació social referida a la destrucció del medi natural per part de l'home.
- 6.1. Diferencia els paisatges naturals espanyols a partir de fonts gràfiques i comenta imatges representatives de cadascuna de les varietats de paisatges naturals localitzades en mitjans de comunicació social, Internet o altres fonts bibliogràfiques.

BLOC 6: LA POBLACIÓ ESPANYOLA

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Identificar les fonts per a l'estudi de la població i establir els procediments que permeten estudiar casos concrets.
2. Comentar gràfics i taxes que mostren l'evolució de la població espanyola.
3. Caracteritzar la població espanyola i identificar els moviments naturals.
4. Explicar la distribució de la població espanyola i identificar les migracions.
5. Diferenciar la densitat de població en l'espai peninsular i insular i explicar la distribució població.
6. Comentar un mapa de la densitat de població d'Espanya i analitzar-ne l'estructura.
7. Analitzar la població de les diverses comunitats autònomes i definir-ne l'evolució i la problemàtica de cadascuna.

8. Analitzar les piràmides de població de les diverses comunitats autònomes i comentar-ne les peculiaritats.
9. Explicar les perspectives de població espanyola i l'ordenació del territori.
10. Obtenir i seleccionar informació de contingut demogràfic utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en d'altres fonts d'informació.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Utilitza les eines d'estudi de la població.
- 2.1. Comenta la piràmide actual de població espanyola i la compara amb alguna d'un període anterior o de previsions futures.
- 2.2. Distingeix les diferents piràmides de població en la seva evolució històrica.
- 2.3. Resol problemes de demografia referits al càlcul de taxes de població.
- 3.1. Aplica la teoria de la transició demogràfica al cas espanyol.
- 3.2. Tria dades i taxes demogràfiques que mostrin la configuració de la població d'un territori.
- 4.1. Explica els processos migratoris antics que afecten Espanya.
- 4.2. Identifica i analitza les migracions recents.
- 5.1. Comenta el mapa de la densitat de població actual a Espanya.
- 6.1. Analitza un gràfic de l'estructura de la població espanyola.
- 7.1. Compara i comenta la població de les regions que creixen i les que disminueixen la seva població.
- 8.1. Explica les relacions entre comunitats autònomes en relació amb les migracions interiors.
- 9.1. Selecciona i analitza informació sobre les perspectives de futur de la població espanyola.
- 10.1. Presenta i defensa informació sobre la població espanyola i ressalta els aspectes més significatius, utilitzant gràfics, mapes, piràmides, etc., en una presentació informàtica o exposicions en directe.

BLOC 7: L'ESPai RURAL I LES ACTIVITATS DEL SECTOR PRIMARI

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Descriure les activitats agropecuàries i forestals especificant les característiques d'Espanya.
2. Distingir els paisatges agraris i establir-ne les característiques.
3. Analitzar adequadament un paisatge rural distingint camp, boscos i hàbitat.
4. Comprendre l'evolució de l'estructura de la propietat.
5. Identificar formes de tinença de la terra.
6. Explicar el sector agrari espanyol tenint en compte les seves estructures de la propietat i les característiques de les seves explotacions.
7. Explicar la situació del sector agrari espanyol tenint en compte el context europeu i les polítiques de la Unió Europea (PAC).
8. Analitzar l'activitat pesquera definint les seves característiques i els seus problemes.
9. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu a l'espai rural, silvícola o pesquer utilitzant fonts disponibles, tant a Internet com en mitjans de comunicació social o bibliografia.

ESTÀNDARDS D'APRENTA GE AVALUABLES

- 1.1. Identifica les activitats agropecuàries i forestals.
- 1.2. Diferencia les activitats del sector primari d'altres activitats econòmiques.

- 2.1. Situa en un mapa la distribució dels principals aprofitaments agraris.
- 2.2. Aporta els aspectes del passat històric que han incidit en les estructures agràries espanyoles.
- 3.1. Selecciona i comenta imatges que posen de manifest les característiques dels diversos paisatges agraris espanyols.
- 4.1. Defineix històricament, de forma sumària, l'estructura de la propietat.
- 5.1. Identifica i analitza les característiques dels diversos paisatges agraris espanyols.
- 6.1. Aporta dades o gràfics d'aspectes estructurals que expliquin el dinamisme d'un sector agrari donat.
- 7.1. Comenta textos periodístics que expliquin la situació espanyola en la PAC.
- 8.1. Estableix les característiques i peculiaritats de l'activitat pesquera espanyola.
- 9.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques que tracten problemes pesquers i n'identifica l'origen.
- 9.2. Confecciona gràfics comparatius del pes específic en el PIB de les activitats agràries, ramaderes, forestals i pesqueres espanyoles enfront d'altres sectors d'activitat.

BLOC 8: LES FONTS D'ENERGIA I L'ESPAI INDUSTRIAL

CRITERIS D'AVAUACIÓ

1. Analitzar el procés d'industrialització espanyol establint les característiques històriques que condueixen a la situació actual.
2. Relacionar les fonts d'energia i la industrialització i descriure'n les conseqüències a Espanya.
3. Conèixer els factors de la indústria a Espanya.
4. Identificar i comentar els elements d'un paisatge industrial donat.
5. Descriure els eixos de desenvolupament industrial sobre un mapa i establir-ne les característiques i les possibilitats de regeneració i canvi futurs.
6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu a l'espai industrial espanyol, utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en bibliografia o mitjans de comunicació.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Selecciona i analitza informació sobre els problemes i la configuració de la indústria espanyola.
- 1.2. Selecciona i analitza imatges que mostrin l'evolució històrica de la indústria espanyola en una zona concreta o d'un sector concret.
- 2.1. Relaciona el naixement de la indústria i la localització de fonts d'energia i matèries primeres al país.
- 3.1. Estableix un eix cronològic per explicar l'evolució històrica de la industrialització espanyola.
- 3.2. Enumera les característiques de la indústria espanyola i les seves diferències regionals.
- 3.3. Confecciona i analitza gràfiques i estadístiques que expliquin les produccions industrials.
- 4.1. Analitza i comenta paisatges d'espais industrials.
- 4.2. Assenyala en un mapa els assentaments industrials més importants, distingint entre els diferents sectors industrials.

- 5.1. Localitza i descriu les regions industrials i els eixos de desenvolupament industrial.
- 5.2. Descriu els eixos o focus de desenvolupament industrial i les seves perspectives de futur.
- 6.1. Descriu les polítiques industrials de la Unió Europea i la seva influència en les espanyoles.

BLOC 9: EL SECTOR SERVEIS

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Analitzar la terciarització de l'economia espanyola establint les seves característiques i la influència en el producte interior brut.
2. Identificar la presència dels serveis en el territori analitzant la seva distribució i el seu impacte en el medi.
3. Explicar el sistema de transport a Espanya distingint l'articulació territorial que configura.
4. Descriure el desenvolupament comercial establint les seves característiques i descrivint l'ocupació territorial que imposa.
5. Localitzar en un mapa els espais turístics i enumerar-ne les característiques i desigualtats regionals.
6. Obtenir i seleccionar informació de contingut geogràfic relatiu a l'activitat o a l'espai del sector serveis espanyol, utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en bibliografia o mitjans de comunicació social.
7. Utilitzar correctament la terminologia del sector serveis.
8. Identificar i comentar un paisatge transformat per una zona turística important.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Identifica les característiques del sector terciari espanyol.
- 2.1. Explica la incidència que per a l'economia espanyola té el sector serveis.
- 3.1. Descriu com s'articulen els mitjans de comunicació més importants d'Espanya (ferrocarrils, carreteres, ports i aeroports).
- 3.2. Comenta sobre un mapa de transports la transcendència que aquest sector té per articular el territori.
- 3.3. Descriu i analitza mapes que reflecteixin un sistema de transport determinat.
- 3.4. Distingeix en un mapa els principals nodes de transport espanyol.
- 3.5. Resol problemes plantejats en un cas específic sobre vies de comunicació al nostre país.
- 4.1. Comenta gràfiques i estadístiques que expliquen el desenvolupament comercial.
- 5.1. Analitza i explica les desigualtats de l'espai turístic.
- 6.1. Comenta gràfiques i estadístiques que expliquen el desenvolupament turístic espanyol.
- 6.2. Explica com articulen el territori altres activitats terciàries.
- 7.1. Analitza i comenta imatges de l'espai destinat a transports, comercial o altres activitats del sector serveis.
- 8.1. Confecciona esquemes per analitzar la influència del sector serveis en l'economia i l'ocupació a Espanya a partir d'imatges que en reflecteixin l'impacte en un paisatge.

BLOC 10: L'ESPAI URBÀ

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Definir la ciutat.
2. Analitzar i comentar plànols de ciutats, distingint els seus traçats diferents.
3. Identificar el procés d'urbanització enumerant les seves característiques i planificacions internes.
4. Analitzar la morfologia i estructura urbana extraient conclusions del rastre de la història i la seva expansió espacial, reflex de l'evolució econòmica i política de la ciutat.
5. Analitzar i comentar un paisatge urbà.
6. Identificar el paper de les ciutats en l'ordenació del territori.
7. Descriure la xarxa urbana espanyola i comentar-ne les característiques.
8. Obtenir i seleccionar i analitzar informació de contingut geogràfic relatiu a l'espai urbà espanyol utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en mitjans de comunicació social o bibliografia.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Defineix ciutat i n'aporta exemples.
- 2.1. Comenta un paisatge urbà a partir d'una font gràfica.
- 2.2. Analitza i explica el plànol de la ciutat més pròxima, o significativa, al lloc de residència.
- 3.1. Identifica les característiques del procés d'urbanització.
- 3.2. Explica i proposa exemples de processos de planificació urbana.
- 4.1. Assenyala la influència històrica en el plànol de les ciutats espanyoles.
- 4.2. Explica la morfologia urbana i assenyala les parts d'una ciutat sobre un plànol.
- 5.1. Selecciona i analitza imatges que expliquin la morfologia i l'estructura urbana d'una ciutat coneguda.
- 6.1. Explica la jerarquització urbana espanyola.
- 7.1. Descriu i analitza les influències mútues existents entre la ciutat i l'espai que l'envolta.
- 8.1. Selecciona i analitza notícies periodístiques que mostrin la configuració i problemàtica del sistema urbà espanyol.

BLOC 11: FORMES D'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Descriure l'organització territorial espanyola i analitzar l'estructura local, regional, autonòmica i nacional.
2. Explicar l'organització territorial espanyola i establir la influència de la història i la Constitució del 1978.
3. Explicar l'organització territorial espanyola a partir de mapes històrics i actuals.
4. Analitzar l'organització territorial espanyola i descriure els desequilibris i contrastos territorials i els mecanismes correctors.
5. Descriure la transcendència de les comunitats autònomes i definir les polítiques territorials que porten a terme.

6. Obtenir i seleccionar i analitzar informació de contingut geogràfic relatiu a les formes d'organització territorial a Espanya utilitzant fonts en què estigui disponible, tant a Internet com en mitjans de comunicació social o bibliografia

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Localitza i explica en un mapa l'organització territorial espanyola partint del municipi i la comunitat autònoma.
- 2.1. Distingeix i enumera les comunitats autònomes, les principals ciutats que hi ha a cadascuna i els països fronterers d'Espanya.
- 3.1. Explica l'ordenació territorial espanyola a partir de mapes històrics i actuals.
- 3.2. Compara l'ordenació territorial actual i la de la primera meitat del s. XX.
- 4.1. Caracteritza l'ordenació territorial establerta per la Constitució del 1978.
- 4.2. Explica les polítiques territorials que practiquen les comunitats autònomes en aspectes concrets.
- 4.3. Enumera els desequilibris i contrastos territorials existents en l'organització territorial espanyola.
- 5.1. Distingeix els símbols que diferencien les comunitats autònomes.
- 6.1. Explica raonadament els trets essencials de les polítiques territorials autonòmiques.

BLOC 12: ESPANYA A EUROPA I AL MÓN

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Definir la situació geogràfica d'Espanya al món, establint la seva posició i localitzant els seus territoris.
2. Descriure el continent europeu distingint la seva estructura territorial i els contrastos físics i socioeconòmics.
3. Identificar la posició d'Espanya en la Unió Europea i enumerar les polítiques regionals i de cohesió territorial que es practiquen a Europa i que afecten el nostre país.
4. Definir la globalització explicant-ne els trets.
5. Comparar els processos de mundialització i diversitat territorial resumint les característiques de l'un i l'altre.
6. Explicar les repercussions de la inclusió d'Espanya en espais socioeconòmics i geopolítics continentals i mundials, utilitzant fonts diverses basades en material bibliogràfic o en línia i en opinions exposades als mitjans de comunicació social.

ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

- 1.1. Localitza en un mapa les grans àrees geoeconòmiques i assenyala aquelles amb les quals Espanya té més relació.
- 1.2. Identifica aspectes rellevants d'Espanya en la situació mundial.
- 1.3. Localitza la situació espanyola entre les grans àrees geoeconòmiques mundials.
- 2.1. Explica la posició d'Espanya en la Unió Europea.
- 3.1. Extreu conclusions de les mesures que la Unió Europea pren en política regional i de cohesió territorial que afecten Espanya.
- 3.2. Comenta notícies periodístiques o textos que expliquen la posició d'Espanya en la Unió Europea.

4.1. Identifica i descriu els trets de la globalització amb exemplificacions que afecten el nostre país.

5.1. Confecciona quadres comparatius de l'aplicació a casos concrets del concepte mundialització i el concepte diversitat territorial.

6.1. Explica les repercussions de la inclusió d'Espanya en espais geopolítics i socioeconòmics continentals i mundials a partir de diferents fonts d'informació geogràfica.

6. INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ

A l'hora t'obtindrà informació per a valorar el procés educatiu es faran servir diferents procediments o mitjans que puguin permetre, per això, una informació diversa, contrastable i complementària que avalua efectivament els diversos aspectes d'aquest procés: nivell d'aprenentatge de l'alumnat, adequació dels objectius, continguts i tipologia (conceptes, procediments i actituds), temporalització, adequació dels materials curriculars, relacions entre l'alumnat i entre aquest i el professorat, etc.

Les dades obtingudes s'enregistraran en els documents adients, que constitueixen els instruments d'avaluació, els quals recolliran escales de valoració, com: sempre, de vegades, no mai; molt, escassament; si, no; 0 a 10 punts; etc.

Els procediments d'avaluació proposats són els següents:

L'OBSERVACIÓ SISTEMÀTICA DE L'ALUMNAT

Pot ser molt útil per a informar-nos sobre motivacions, interessos, progressos, dificultats, comportaments i actituds, etc. A banda de l'assistència i la puntualitat a les classes, i a les activitats extraescolars que s'hi organitzen, l'observació se centrarà en aspectes com:

- L'aprofitament del temps a classe, i en activitats fóra de l'aula, i la diligència davant el treball.
- L'actitud davant l'aprenentatge.
- L'hàbit de treball individual i en equip: mostres d'interès, ajut als companys...
- El grau de reflexió i tolerància en discussions, debats i posades en comú: originalitat, capacitat i qualitat dels arguments, respecte que mostren davant les opinions de la resta de companys/es, capacitat de reconèixer errades...
- Habilitats i destreses.
- Avanços en l'assimilació dels continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals .
- Expressió oral i comunicació escrita d'informació, a través de les intervencions a classe (debats, posades en comú d'equips, resolució d'activitats...).
- El maneig del vocabulari específic de la matèria, etc.

EL TREBALL DIARI

Aquest procediment, que considerem com un dels més vàlids per a avaluar l'alumnat, s'entén com la realització, obligatòria, de les tasques individuals o en grup que s'encomanen, tant a casa, o en eixides extraescolars/complementàries, com sobretot les fetes a classe, intentant crear en l'alumnat un hàbit de treball des del començament del curs. A banda del control sobre la seua realització, en temps, forma i correcció, l'anàlisi de les

tasques realitzades per l'alumnat, ens permetrà al professorat una vertadera avaluació formativa, ja que:

- Detectem els progressos i dificultats de l'alumnat.
- Observem com van produint-se els aprenentatges i les estratègies que usen.
- Analitzem errades i detectem deficiències de la metodologia o activitats fetes fins al moment.
- Serveix de motivació, estímul continu i feedback per a l'alumnat.

TREBALLS MONOGRÀFICS

Sota les orientacions, indicacions i decisions del professorat en l'organització d'aquesta activitat, la selecció de temes, recursos, etc., l'alumnat, individualment o en equip, haurà de realitzar i presentar obligatòriament diversos treballs monogràfics al llarg del curs, i amb un progressiu grau d'aprofundiment, de xicotets projectes d'investigació o treballs de camp sobre els aspectes geogràfics que s'estudien en la matèria, a l'escala territorial que s'establisca (local, comarcal, regional, nacional, continental o mundial).

Aquests treballs serviran per a avaluar la implicació de l'alumnat en el seu propi procés d'aprenentatge, el seu grau d'autonomia en el maneig i contrast de fonts, el domini de les tècniques usades, la competència lingüística, etc.

Es valoraran, entre altres aspectes:

- El lliurament complet del treball, i en els terminis fixats.
- L'originalitat.
- La presentació formal.
- La correcció en l'ús de la llengua: lèxica, ortogràfica, sintàctica; incorporació del vocabulari propi de la Geografia.
- L'obtenció i inclusió d'informació variada a partir de fonts diverses, contrastant-les, criticant-les i fent síntesis conclusives.
- L'ús de les TIC (com a font, emmagatzemant d'informació, suport de presentació del treball...).
- El grau d'autonomia en la confecció del treball.
- De ser en equip, el grau de participació de cada un dels components.
- La comunicació oral organitzada, precisa i coherent dels resultats, etc.

7. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

Qualificació dels períodes d'avaluació

La qualificació de l'alumnat (d'1 a 10 punts; el NP és reserva a la convocatòria extraordinària de juny) s'obtindrà d'acord amb els següents criteris:

La nota de cada avaluació canviarà en funció a la quantitat de pràctiques variant els conceptes i el procediments, s'obtindrà així:

1 avaluació

- 70% (7 punts), corresponent a la nota dels exàmens parcials (dos per cada període d'avaluació). Cal considerar aprovats quan en aquesta s'obté una puntuació de 5 o més punts.
- 20% (2 punt), corresponent al treball de l'alumne/a, en què es consideraran els següents aspectes:

- Assistència (en el cas de menys de dos faltes sense justificar).
- Realització correcta, i en temps i forma, de les activitats diàries, les quals es corregiran a classe.
- Realització correcta, i en temps i forma, dels treballs monogràfics obligatoris, individuals i/o grupals, que aniran indicant-se en cada període d'avaluació, i que ordinàriament seran presentats en escriptura manual (i excepcionalment, a criteri del professorat) en l'ordinador. La no realització d'aquests treballs baixarà la nota global fins a 1 punt.
- 10% (1punt) l'actitud de l'alumne/a.
Les faltes no justificades, els retards a classe, la poca atenció i la falta de treball poden baixar la nota o ser motiu per a suspendre l'assignatura.

2on i 3era avaluació

- 80% (8 punts), corresponent a la nota dels exàmens parcials (dos per cada període d'avaluació). Cal considerar aprovats quan en aquesta s'obté una puntuació de 5 o més punts.
- 10% (1 punt), corresponent al treball de l'alumne/a, en què es consideraran els següents aspectes:
  - Assistència (en el cas de menys de dos faltes sense justificar).
  - Realització correcta, i en temps i forma, de les activitats diàries, les quals es corregiran a classe.
  - Realització correcta, i en temps i forma, dels treballs monogràfics obligatoris, individuals i/o grupals, que aniran indicant-se en cada període d'avaluació, i que ordinàriament seran presentats en escriptura manual (i excepcionalment, a criteri del professorat) en l'ordinador. La no realització d'aquests treballs baixarà la nota global fins a 1 punt.
- 10% (1punt) l'actitud de l'alumne/a.
Les faltes no justificades, els retards a classe, la poca atenció i la falta de treball poden baixar la nota o ser motiu per a suspendre l'assignatura.

Observacions sobre els exàmens:

- Per poder presentar-se als exàmens, l'alumnat haurà de lliurar, obligatòriament, unes activitats de final del tema dels temes objecte d'examen.
- Es faran el dia acordat durant l'horari de matí i, excepcionalment (a criteri del professorat), per la vesprada.
- Si un/a alumne/a o alumna no s'hi presenta, haurà de portar un justificant mèdic per poder fer-lo un altre dia.
- La mitjana aritmètica dels dos exàmens d'avaluació

Observacions sobre les faltes de l'alumnat:

Segons allò acordat pel Departament, i pels representants de la COCOPE del Centre, l'alumnat que, injustificadament, falte a classe un 20% o més de sessions de Geografia d'Espanya, per a cada un dels períodes d'avaluació no obtindrà una avaluació positiva en el període concret en què s'hagen produït, i haurà de presentar-se a l'examen que s'hi realitzarà a final de curs i que considerarà tota la matèria treballada a l'aula en eixe període o períodes.

Recuperacions:

- Els exàmens de recuperacions es faran després de la 1^a i 2ª avaluació. L'última avaluació no tindrà recuperació; en cas de suspendre aquesta última avaluació, es considerarà, per a la seua recuperació, l'evolució de l'alumne/a al llarg del curs respecte al seu rendiment acadèmic i actitud envers l'assignatura .

- Per poder presentar-se a als exàmens de recuperació, l'alumnat haurà de lliurar, obligatòriament, algunes activitats del final dels temes objecte d'examen, en escriptura manual (i excepcionalment, a criteri del professorat) en l'ordinador.

Qualificació de final de curs:

La nota final serà el resultat de la mitjana aritmètica de les notes globals de cada un dels períodes d'avaluació. Per a arrodonir la qualificació, es considerarà el criteri del professorat en relació amb l'evolució de l'alumne/a al llarg del curs respecte al seu rendiment acadèmic i actitud envers l'assignatura.

Recuperació en convocatòria extraordinària

- Al començament o al final de la realització de la prova extraordinària de recuperació de JUNY, l'alumnat suspès a la convocatòria ordinària de maig haurà de lliurar al professorat de la matèria el treball, escrit o fet a mà i no mai en ordinador, en què figuraran els resums dels temes objecte d'examen i, la resta de treballs realitzat al llarg del curs.

- L'examen de juny, que inclourà qüestions i activitats diverses (sobre conceptes, tècniques del treball del geògraf, etc.) es referirà als temes treballats al llarg del curs.

- La nota del treball realitzat per l'alumne comptarà fins a un 10% (1 punt) de la qualificació final, i la de l'examen fins a un 90% (9 punts).

- La qualificació final de la convocatòria extraordinària de juny serà d'1 a 10 punts, o d'NP per a l'alumnat que no s'hi haja presentat a les proves.

8. METODOLOGIA GENERAL I ESPECÍFICA

Quan parlem de metodologia ens referim al conjunt de decisions relatives a la manera com va a dur-se a terme el procés educatiu: estratègies d'aprenentatge, activitats, recursos materials i organitzatius, etc. I la legislació educativa també orienta en aquest aspecte.

A nivell general, la metodologia didàctica ha d'afavorir, en el Batxillerat, la capacitat de l'alumnat per aprendre per si mateix, per treballar en equip i per aplicar els mètodes apropiats d'investigació. I també ha de subratllar la relació dels aspectes teòrics de les matèries amb les seves aplicacions pràctiques. Per altra banda, en aquesta etapa educativa, la relativa especialització de les matèries determina que la metodologia didàctica estiga fortament condicionada pel component epistemològic de cada matèria i per les exigències del tipus de coneixement propi de cada una. A més, la finalitat propedèutica i orientadora de l'etapa exigeix el treball amb metodologies específiques i que aquestes comportin un important grau de rigor científic i de desenvolupament de capacitats intel·lectuals de cert nivell (analítiques, explicatives i interpretatives).

Més específicament, la metodologia de la matèria ha de permetre no solament l'anterior, a banda del desenvolupament de les competències clau, sinó també ser coherent amb la concepció de la Geografia com a forma de coneixement i objecte d'aprenentatge. En aquest sentit, la Geografia permet plantejar tasques de resolució de problemes socials i mediambientals i afavoreix la interacció de l'alumnat amb el medi en què viu i amb altres persones (aprenentatge dialògic i cooperatiu). Els continguts escollits comporten unes implicacions metodològiques relacionades amb el plantejament i resolució de problemes i l'estudi de casos mitjançant la indagació, la col·laboració i la diversificació de les estratègies, els recursos i les tasques. D'aquesta manera es permetrà també atendre la diversitat i permetre a l'alumnat seguir aprenent a través dels principis inspirats en la racionalitat científica.

Principis metodològics

En relació amb l'exposat anteriorment, la proposta didàctica de Geografia ha de recolzar-se en els següents principis o criteris metodològics:

- **Adaptació** a les característiques de l'alumnat de Batxillerat, oferint activitats diversificades d'acord amb les capacitats intel·lectuals pròpies de l'etapa.
- **Autonomia:** facilitar la capacitat de l'alumnat per aprendre per si mateix.
- **Activitat:** fomentar la participació de l'alumnat en la dinàmica general de l'aula, combinant estratègies que propicien la individualització amb altres que fomentin la socialització.
- **Motivació:** procurar despertar l'interès de l'alumnat per l'aprenentatge que se li proposa.
- **Integració i interdisciplinarietat:** presentar els continguts amb una estructura clara, plantejant les interrelacions entre els continguts de la Geografia i els d'altres disciplines de l'àrea de Ciències socials o d'altres àrees.
- **Rigor científic i desenvolupament de capacitats intel·lectuals** de cert nivell (analítiques, explicatives i interpretatives).
- **Funcionalitat:** fomentar la projecció pràctica dels continguts i la seva aplicació a l'entorn, a fi d'assegurar la funcionalitat dels aprenentatges en dos sentits: el desenvolupament de capacitats per a ulteriors adquisicions i la seva aplicació en la vida quotidiana.
- **Varietat en la metodologia**, ja que l'alumnat aprèn a partir de fórmules molt diverses.

Estratègies didàctiques

Les estratègies que es poden emprar són diverses, i les considerem útils sempre i quan reunisquen els requisits bàsics següents:

- Facilitar la coherència i significativitat de l'aprenentatge.
- Afavorir l'activitat constructiva i reflexiva de l'alumnat.
- Ser flexibles per a adaptar-se a l'heterogeneïtat del nostre alumnat, i ser també motivadores.
- Potenciar la interacció professor/a-alumne/a i dels alumnes entre si.
- Potenciar la integració dels continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals, en un enfocament competencial.

A priori no descartem cap de les estratègies existents; considerem que l'ideal és una combinació de totes elles en el procés educatiu, i d'unes o altres en funció de les necessitats plantejades en cada cas i moment.

Les estratègies que plantegem són aquestes:

- **Estratègies expositives**, que considerem fonamentals com a suport de l'aprenentatge, sobretot, de continguts conceptuals, tenint en compte que la seua idoneïtat és encara major quan més teòrics i abstractes siguen aquells, i que a l'alumnat per si mateix li resulta difícil d'assolir; però és important també assenyalar que, perquè siguen significatives, hem de tenir cura de la claredat expositiva, i acompanyar-les d'activitats o treballs complementaris que possibiliten el seu enllaç amb els coneixements previs de l'alumnat. També en els plantejaments introductoris de les unitats didàctiques usarem aquest tipus d'estratègia.

- **Estratègies d'indagació**, que enfronten a l'alumnat amb situacions problemàtiques en les quals han de posar en pràctica i utilitzar reflexivament conceptes, procediments i actituds. Aquestes estratègies, ben plantejades, converteixen l'alumnat en protagonistes del seu propi aprenentatge i amplien la seua autonomia. No es tracta d'altra banda, de formar xicotets investigadors, geògrafs en el cas de la nostra matèria, sinó més bé d'introduir-los un poc en el treball i els mètodes dels especialistes.

- **Estratègies inductives i deductives**, partint, respectivament, d'allò més particular i pròxim a l'alumnat per a acabar en aspectes més generals i complexos, o d'allò més general per a concloure en allò més particular.

Activitats d'ensenyament- aprenentatge

El procés d'ensenyament- aprenentatge s'organitza i concreta en un conjunt d'activitats seqüenciades, en relació amb les fases o moments en què van desenvolupant-se les unitats didàctiques.

En principi, i per a cada unitat didàctica, seguirem aquest model:

- **Fase de presentació dels continguts**, amb tres accions per part del professorat: presentació dels continguts de la unitat, motivació de l'alumnat envers el tema i avaluació dels coneixements previs.

- **Fase d'anàlisi dels continguts**, amb activitats d'aprofundiment, reforç i ampliació dels continguts bàsics.

- **Fase de síntesi i transferència**, amb activitats de recapitulació dels continguts treballats i generalització o transferència dels aprenentatges adquirits.

En relació amb l'anterior, les activitats que plantejem, i que han de servir també per a l'avaluació, són aquestes:

- **Activitats de presentació- motivació**, en què el/la professor/a té el paper determinant, i fetes a partir d'estratègies i recursos diversos: una lectura, el comentari d'una o diverses imatges, una exposició inicial dels objectius que s'hi plantegen i dels continguts a treballar...

- **Activitats d'avaluació dels coneixements previs** de l'alumnat, bé a través d'un qüestionari escrit, o de qüestions plantejades oralment a tot el grup, un debat, una pluja d'idees..., que permetran conèixer les idees, errors conceptuals, opinions i actituds de l'alumnat sobre els continguts a treballar i, actuar en conseqüència, sobre els conceptes i els procediments que han d'aprendre, i les actituds i valors que caldria fomentar.

- **Activitats de desenvolupament dels continguts**, en què l'alumnat té el paper determinant, i que permeten conèixer els nous aprenentatges (conceptes, procediments, actituds). Són imprescindibles per a l'assoliment dels aprenentatges, admeten una variada tipologia (definicions, aplicacions de termes, comentari de textos, imatges, gràfiques, confecció i comentari de

mapes, gràfiques, ús de les TIC...), admeten també situacions diverses (treball individual i/o en equip), i són comunes a la majoria de l'alumnat.

- **Activitats de síntesi i transferència**, que permeten tant recapitular com també aplicar i generalitzar els aprenentatges adquirits a partir dels continguts treballats. Són activitats comunes a tot l'alumnat i es poden treballar de maneres diverses: resums, síntesis, esquemes, mapes conceptuals, aplicació a casos pràctics...

- **Activitats de reforçament** per a l'alumnat que, en el marc de l'avaluació contínua i de l'atenció a la diversitat, mostra més dificultats d'aprenentatge i perquè pugui assolir els objectius previstos per al grup. Admeten també una variada tipologia, encara que ens centrarem en aquelles aspectes en què s'hi manifesten més clarament les dificultats, procurarem unes activitats més dirigides i pautades sobre continguts més bàsics, a la vegada que, depenent de les circumstàncies i necessitats, podran ser individuals i/o en petit grup.

- **Activitats d'ampliació** per a que l'alumnat que, en el marc de l'avaluació contínua i de l'atenció a la diversitat, ha desenvolupat satisfactòriament les activitats proposades pugui continuar construint nous aprenentatges. Les activitats que plantegem exigeixen d'un major nivell de coneixements, poden tindre un caràcter individual i/o grupal, i les concretem en diverses possibilitats, a escollir per l'alumnat: lectura de llibres, petites activitats d'investigació...

-**Activitats complementàries** fora de l'aula (eixides o visites escolars, treballs de camp..), que aborden aspectes formatius que no poden ser tractats de manera suficient i/o eficaç en l'aula, però que contribueixen al ple desenvolupament de la personalitat de l'alumnat, complementant l'acció educativa. Aquest tipus d'activitats es tracten amb més detall en l'apartat següent.

Recursos didàctics

Per recursos didàctics hem d'entendre aquells elements, materials, objectes i, fins i tot, fets i fenòmens que serveixen com a mitjans del procés educatiu en oferir oportunitats d'aprenentatge a través del seu ús, lectura, observació, manipulació, etc.

Constitueixen un element molt important en la pràctica educativa, repercutint en l'èxit i la consecució dels objectius previstos. La seua selecció, presidida per la flexibilitat, com a criteri general, per a atendre a les distintes necessitats personals i educatives, ha de ser el resultat de les decisions de l'equip docent, atenent diversos criteris: les característiques de l'alumnat a qui van dirigits, l'adequació a la seua edat i interessos, el seu caràcter no discriminador, el tipus i varietat d'activitats que van a treballar-se, la seua potencialitat educativa, les facilitats d'utilització, el seu caràcter atractiu, innovador i motivador i la seua funció formativa, etc.

Per tal de donar resposta a la complexitat de situacions, d'interessos, d'estils d'aprenentatge..., resulta convenient que els materials siguin variats, evitant que el llibre de text, encara que molt important en aquest nivell, siga l'únic recurs educatiu.

La matèria de Geografia admet la utilització de mitjans didàctics molt diversos, que anirem utilitzant, uns i/o altres, i també en uns i/o altres moments, segons les necessitats educatives que vagen plantejant-se al llarg del procés d'ensenyament- aprenentatge:

- **Materials escrits/impresos:** llibre de text editorial Santillana, material d'elaboració pròpia del professorat, quadern-llibreta de treball, atlas, mapes murals, mapes muts, plànols urbans, enciclopèdies, diccionaris, llibres de consulta i de lectura, premsa, revistes, etc., que permeten, alhora, nombroses aplicacions.
- **Recursos visuals fixes:** pissarra, fotografies, làmines, cartells -pòsters-...
- **Materials audiovisuals:** televisor-televisió, vídeo-DVD, films, documentals, etc., la utilitat pedagògica dels quals és de sobres coneguda.
- **Materials informàtics:** ordinador, canó projector, cd interactius, Internet..., que ofereixen noves perspectives per a l'ensenyament, conforme hem tractat en l'apartat X de la programació. L'aplicació dels mitjans informàtics a l'assignatura de Geografia és particularment indicada per al tractament, el processament i la presentació de la informació (textual, gràfica, estadística, cartogràfica...).
- **Recursos de l'entorn:** paisatges naturals, edificis emblemàtics, museus, trama urbana, paisatges configurats per les activitats econòmiques...
- **Altres materials:** paper mil·limetrat, paper vegetal, compàs, regle, transbordador d'angles, retoladors, llapis de colors, bolígrafs de colors, calculadora...

Recursos organitzatius

També en aquest aspecte, la flexibilitat ha de ser el criteri general. En els recursos organitzatius hem de considerar els espais, els temps, els agrupaments de l'alumnat i la coordinació del professorat.

Els espais

Els espais de què disposem al centre són l'aula- classe, i la biblioteca i l'aula d'audiovisuals com a espais comuns. Així mateix, i de necessitar-ho, podem utilitzar espais externs al centre, com la biblioteca municipal, museus, centres culturals, etc. Estem d'acord en què els espais han de facilitar l'activitat educativa i estar presidits per un ambient agradable de convivència i de treball que reduïska les interferències.

Pel que fa a l'aula, que serà l'espai més habitual en el nostre procés educatiu, convindrà organitzar-la en funció de les activitats i situacions que puguen produir-se, en funció també del treball individual i/o col·lectiu de l'alumnat. En aquestes circumstàncies, convindrà dotar-la amb els recursos didàctics imprescindibles o bàsics, i disposar el mobiliari de tal manera que facilita la interacció entre el professorat i l'alumnat, i entre el mateix alumnat; s'ha de tindre en compte que, en moltes ocasions, el treball d'aula és un treball cooperatiu en què la interacció esdevé imprescindible per anar construint el coneixement individual i social.

Pel que fa a la biblioteca, li atorguem també molta importància com a lloc de treball autònom o d'equip, com a lloc de consulta, o com a espai òptim per a activitats d'indagació i recerca d'informació.

En la utilització de la sala d'audiovisuals estem condicionats per l'horari disponible, atès que aquesta és, durant bastants hores lectives, l'aula- classe d'algunes matèries com Història de l'Art, Llengua i Imatge...

Seria desitjable, i per aquest camí van les nostres reivindicacions, disposar en el nostre institut d'una aula específica de Geografia i Història, d'una aula matèria, dotada amb els recursos de tot tipus (ben ordenats, alhora que

protegits, i amb una recerca més fàcil), que facilitarien la tasca educativa. També ens agradaria poder disposar de l'equipament informàtic necessari en aquesta aula perquè ens permeten fer les classes amb el nostre alumnat amb el recolzament de les TIC.

Els temps

L'organització dels temps ha de ser flexible i estar en funció de les intencions educatives i del millor aprofitament dels recursos humans i materials.

Si l'horari establert per l'administració a la nostra matèria de Geografia és de quatre hores setmanals que seran utilitzades més habitualment per a seguir la seqüència ordenada d'activitats d'ensenyament- aprenentatge de la unitat didàctica que es treballa, això no ha de constituir una cosa rígida i un obstacle per a altres activitats i necessitats que puguen sorgir; és a dir, l'horari es pot alterar per a emprendre propostes educatives que requerisquen una seqüència temporal distinta, com activitats interdisciplinars o comuns a tot el centre (activitats de final de trimestre: Nadal i Setmana Sant), eixides a l'exterior.

Els agrupaments de l'alumnat

Enguany, la conformació d'un únic grup d'alumnat per a aquesta assignatura ha estat feta per l'equip directiu de l'institut en base a les instruccions oficials en matèria d'ordenació acadèmica i d'organització de l'activitat docent per al curs 2021-2022.

Pel que fa a l'aula-classe, l'organització de l'alumnat estarà en funció de l'objectiu i del tipus d'activitat que es pretén, de manera que hi haurà tasques de treball individual i en xicotet o en gran grup.

Volem destacar que el treball cooperatiu facilita l'aprenentatge doncs permet el contrast de punts de vista, l'intercanvi de papers, estimula la motivació pel treball des de l'esforç social, facilita el desenvolupament de capacitats associades a l'ús del diàleg, la resolució de conflictes, l'ajuda, la responsabilitat en les tasques, etc.

L'organització del professorat

El professorat de la matèria de Geografia, junt amb els altres membres del Departament, ens reunim, setmanalment, divendres d'11:05 a 12:00 h, a banda d'altres convocatòries de caràcter extraordinari, per a tractar i prendre decisions al voltant de les nostres tasques docents, entre altres:

- El seguiment i revisió de les programacions de les matèries que tenim assignades.

- La detecció de problemes d'aprenentatge que han anat sorgit, per rebre assessorament del Departament d'Orientació i, escoltat aquest, fer les adaptacions curriculars per a l'alumnat que les precisa.

- La sol·licitud d'ajut de professorat especialista (PT).

- L'elaboració de materials curriculars diversos per al nostre alumnat.

- La proposta, estudi i organització d'activitats extraescolars/complementàries, de caràcter disciplinar, i/o pluridisciplinar en coordinació amb altres departaments.

- La confecció de proves escrites d'avaluació.

- La proposta d'accions formatives en què podríem participar, atenent les nostres necessitats i interessos i la millora de la pràctica docent.

- L'estudi de propostes per a formular a l'equip directiu i/o Claustre i/o Consell Escolar.

En cas **de confinament pel COVID 19**, en funció de període del confinament s'utilitzarien els criteris de la metodologia que va usar en l'annex II dels curss 2019-20

-Repasar els continguts tractats durant les dues primeres avaluacions. Ho hem fet a través d'una tria de les activitats de síntesi i consolidació contingudes als volums del llibre de text, així com de tasques utilitzant mitjans tecnològics (vídeos, àudios, enllaços web) d'interès per a l'assentament dels continguts apresos.

-Per tal que l'alumnat que ha suspès alguna de les dues avaluacions anteriors s'han proporcionat una selecció de qüestions, organitzades per temes, per a recuperar la matèria.

-Avançar en el temari, treballant aquells aspectes que, pel seu caràcter de bàsics i essencials, considerem fonamentals per a una correcta comprensió de la matèria. Aquest punt es podrà modificar en funció de que s'apliquen o no el confinament. Els temes que podré impartir y també podran patir una modificació. Els temes estaran publicats en Aules.

En cas de confinament utilitzaré la plataforma Webex per a donar classes on-line, la comunicació en els pares a través de la web família i la publicació de notes en aules.

9.MESURES D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAD

D'acord en la LLOE i en la modificació que agrega la LOMCE, la diversitat deu considerar-se un "principi fonamental", en la finalitat de proporcionar a tot l'alumnat una educació concorde a les seues necessitats. És dir, estan justificades totes aquelles accions que permeten compensar les desigualtats personals, d'aptituds o de necessitats, sempre pels principis de normalització i inclusió. Així com orientar a cada alumne cap a la direcció que millor pugui li permeta desenvolupar i aplicar el seu talent. Més específicament, l'Orde de 5 de març de 2005 i, sobretot, el Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, per el que es desenvolupar els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià, destaquen d'importància d'aplicar els principis de qualitat i equitat, però no només en el cas de discapacitat, sinó de tots aquells alumnes en situació de major vulnerabilitat i en risc d'exclusió educativa i social, ja siga per raó d'ètnia, llengua, origen, situació econòmica, orientació sexual, capacitat i competència. Dins de l'aula, per alcançar els guanys marcats pels objectius, serà la preocupació principal, per això es prendran en cas necessari mesures d'adaptació d'accés al currículum i mesures no significatives.

A banda, i si fa al cas, s'ha de fer referència també al material específic necessari per a l'alumnat amb necessitats educatives especials, que el poguera necessitar:

- Amb deficiència auditiva: audiòfon, equip d'ampliació, equips d'apropament del senyal parlat (individuals o col·lectius)..

- Amb deficiència motora: tauler amb suport d'elements gràfics, punters, materials blis, SPC (símbols pictogràfics)..

- Amb deficiència visual: màquina d'escriure Braille, lupa, microscopi, telescopi, lupa televisió, altre material de l'ONCE...

10.- UNITATS DIDÀCTIQUES

U.D. 1. L'espai geogràfic espanyol. el relleu. N° sessions: 12

U.D. 2. La diversitat climàtica en Espanya. N° sessions: 10

- U.D. 3. L'aigua. font de vida i causa de discòrdia N° sessions: 9
  - U.D. 4. El sol, la vegetació i els paisatges en Espanya. N° sessions: 9
  - U.D. 5. La situació ambiental. recursos i patrimoni natural. N° sessions: 9
  - U.D. 6. La població espanyola N° sessions: 11
  - U.D. 7. La població rural i el sector primari N° sessions: 12
  - U.D. 8. L'indústria i l'energia. el sector secundari N° sessions: 12
  - U.D. 9. El canvi de paradigma. les activitats terciàries N° sessions: 12
  - U.D. 10. La ciutat. un espai heretat N° sessions: 10
  - U.D. 11. Espanya. organització territorial i desequilibris regionals N° sessions: 10
  - U.D. 12. Espanya en el context europeu N° sessions: 8
  - UD. 13. Espanya en un món globalitzat N° sessions: 8
- Distribució temporal de les unitats didàctiques.*

PRIMER TRIMESTRE

- Unitat 1. L'espai geogràfic espanyol. El relleu. 12
  - Unitat 2. La diversitat climàtica en Espanya. 10
  - Unitat 3. L'aigua. Font de vida i causa de discòrdia. 9
  - Unitat 4. El sol, la vegetació i els paisatges en Espanya. 9
- Total 40 sessions.

SEGON TRIMESTRE

- Unitat 5. La situació ambiental. Recursos i patrimoni natural. 9
  - Unitat 6. La població rural i el sector primari. 11
  - Unitat 7. L'indústria i l'energia. El sector secundari. 12
  - Unitat 8. El canvi de paradigma. Les activitats terciàries. 12
- Total 44 sessions

TERCER TRIMESTRE

- Unitat 9. La ciutat. Un espai heretat. 12
  - Unitat 10. Les ciutats i les rets de transport. 10
  - Unitat 11. Espanya: organització territorial i desequilibris regionals. 10
  - Unitat 12. Espanya en l'Unió Europea. 8
  - Unitat 13. Espanya en un món globalitzat. 8
- Total 48 sessions
Total sessions al llarg del curs Total 132

11. ELEMENTS TRANSVERSALS

Des de la matèria de Geografia es pot incidir de manera contínua en la importància de l'adquisició de valors en la societat actual. Valors de respecte al mig i a les persones, de tolerància i d'actitud democràtica. Per això, davant el desenvolupament dels continguts, en cada Unitat Didàctica, a més de les pertinents mencions durant les explicacions, es realitzaran activitats tendents a prendre consciència dels problemes en cada àmbit, com a investigacions, comentaris, debats, etc.

La presència dels elements transversals del currículum, alguns dels quals s'hi relacionen molt estretament amb la matèria de Geografia, ha estat

recollida en els objectius, continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge que figuren en aquesta programació.

Del que es tracta, a continuació, és de valorar la importància d'aquests i de mostrar i, com, des de la matèria, es contribueix al seu tractament i desplegament.

Foment de la lectura

Aquest element transversal es relaciona amb la competència de Comunicació lingüística, i està present en tot el currículum de la matèria.

La importància de la lectura és multidimensional. D'una banda, és una activitat instrumental, pràctica, que permet comprendre, analitzar i utilitzar textos escrits per a obtenir informació, desenvolupar coneixements, millorar i ampliar el vocabulari, i escriure amb major correcció ortogràfica i sintàctica. D'altra banda, és una activitat que proporciona goig i contribueix a l'enriquiment personal i a la socialització, ja que exercita les capacitats de reflexionar, raonar, valorar, argumentar, crear opinió i criticar; també desenvolupa l'atenció, la imaginació i la creativitat; impulsa el gust per conèixer i accedir a altres aprenentatges; ajuda a descobrir els propis gustos i sentiments; facilita la comunicació amb els altres i fomenta l'oci creatiu. És per tot això que la lectura és un factor clau per a conduir l'alumnat a l'èxit escolar, i la necessitat d'un pla de foment d'aquesta, que promoga, organitzi i orienti la capacitat, l'hàbit i el gust per llegir.

Conscients i convençuts de la importància de la lectura i de la comprensió lectora, i per tal de contribuir en aquesta estratègia pedagògica, el professorat de Geografia segueix les pautes flexibles d'actuació del Pla lector del centre, aprovat pel Claustre i pel Consell Escolar al febrer de 2013, i que forma part, des d'aleshores del PEC.

Comunicació audiovisual. Tecnologies de la informació i comunicació

L'aplicació de les tecnologies de la informació i la comunicació al treball de l'aula es una peça clau en l'educació i formació de les noves generacions. La seua importància social i el lloc preferent que ocupen ja en la vida del nostre alumnat exigeixen la seua presència en la tasca educativa, en un projecte modern i actual, de manera que, a més del seu valor motivador, l'alumnat adquireix els coneixements i les destreses necessaris per a fer front amb garanties d'èxit a la seua utilització en els entorns d'aprenentatge, familiars i d'oci.

La Geografia, tant pel seu objecte d'estudi com pels procediments metodològics que usen com també per la importància en ella de la informació, resulten particularment adequades per a que l'alumnat desenvolupa les capacitats relacionades amb l'ús de la informació i dels mitjans que la canalitzen i la processen, especialment els relacionats amb les TIC, manejant la informació de forma rigorosa i crítica, en un procés que comença amb la recollida de dades i finalitza amb la recerca d'interpretacions i elaboració de conclusions.

En la nostra matèria la inclusió de les TIC queda recollida ben explícitament en els diversos elements que conformen el nostre currículum: objectius, continguts, criteris d'avaluació, metodologies..

Per altra part, les TIC s'hi associen a la Competència digital, el contingut de la qual i les contribucions de la Geografia han estat assenyalades en l'apartat III, relatiu a les competències, d'aquesta programació.

Sense oblidar ni relegar altres recursos i mitjans més tradicionals, el professorat de Geografia fomentarà en el seu alumnat el coneixement i l'ús de les TIC a través de mesures i actuacions com poden ser les següents:

- Exposicions i explicacions del professorat i/o de l'alumnat amb el recolzament de les TIC.

- Activitats de consulta, obtenció, selecció, emmagatzemament, processament d'informació, instrument de representació textual i gràfica de la informació recollida, i d'elaboració i presentació de documents i treballs, fent servir les TIC.

- Coneixement i utilització de pàgines web de recursos educatius per al treball a l'aula i fora d'ella (educacio.es, Portal Mestre a Casa, Averroes, Educat...).

- Projectes específics d'investigació a Internet: webquests.

- Utilització del correu electrònic i de xats, per als contactes educatius entre el professorat i l'alumnat i entre aquest mateix.

- Ús de CD amb recursos multimèdia i enciclopèdies virtuals (www).

Mitjançant aquestes i altres activitats, l'alumnat va adquirint i consolidant també coneixements bàsics en informàtica (components bàsics de l'ordinador, apertura i tancament d'aplicacions, creació de documents, gravació i recuperació, accés a la informació continguda en CD, còpia dels documents en impressores i escàners, ús de software o programes bàsics -processadors de textos, editors gràfics, fulls de càlcul, programes de presentacions... -, etc.), d'Internet (cercadors, accés a pàgines web...), etc.

I són molts els avantatges de la utilització de les TIC en la nostra matèria; entre altres, les següents: realització de tasques de manera ràpida, còmoda i eficient; accés a una gran quantitat d'informació de manera ràpida; realització d'activitats interactives; desenvolupament de la iniciativa i de les capacitats de l'alumnat; aprenentatge a partir de les errades; el treball personal autònom i el treball cooperatiu o en grup; motivació de l'alumnat; flexibilitat horària...

Educació cívica i constitucional

Aquest element transversal està associat a la competència clau anomenada "Competències socials i cíviques", que fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, i també comprometre's a millorar-la. Integra coneixements diversos i habilitats complexes que permeten participar-hi, prendre decisions, triar com cal comportar-se en situacions determinades i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions preses.

Aquesta competència està estretament vinculada al propi objecte d'estudi de la matèria de Geografia. I pot dir-se que tot el currículum, d'una manera més o menys directa, contribueix a aquesta competència, ja que la comprensió de la realitat social, actual i històrica, és el propi objecte d'aprenentatge, però ho farà realment des de la perspectiva que el coneixement sobre l'evolució i organització de les societats, dels seus èxits i dels seus problemes, ha de poder utilitzar-se per l'alumnat per a desear-se'n socialment.

Les contribucions de la matèria a aquest element transversal ja han estat assenyalats en l'apartat III. Competències, d'aquesta programació, pel que fa al seu paper en el desenvolupament de les “Competències socials i cíviques”.

Emprenedoria

Aquest element transversal, que té un tractament específic en la matèria de “Iniciació a l'activitat emprenedora i empresarial”, s'associa amb la competència clau “Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor”, que defineix l'emprenedoria com la capacitat de transformar les idees en actes. Inclou la creativitat, la innovació i l'assumpció de riscos, però també la capacitat per a planificar i gestionar projectes per a aconseguir un fi. És a dir, que es tracta d'un concepte que traspasa el merament econòmic i que inclou un conjunt de competències, coneixements, actituds, qualitats, destreses i valors que mobilitzen les persones perquè contribuïsquen a la societat i asseguruen el benestar de la comunitat.

Per una banda, la competència es refereix, d'una banda, a l'adquisició de la consciència i l'aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com ara la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat de triar, de calcular riscos i d'afrontar problemes, i també la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre dels errors i d'assumir riscos.

D'altra banda, aquesta competència remet a la capacitat de triar amb criteri propi, d'imaginar projectes, i de tirar endavant les accions necessàries per a desenvolupar les opcions i els plans personals -en el marc de projectes individuals o col·lectius, responsabilitzant-se'n, tant en l'àmbit personal, com en el social i laboral.

Les contribucions de la matèria a aquest element transversal ja han estat assenyalats en l'apartat III. Competències, d'aquesta programació, pel que fa al seu paper en el desenvolupament de la competència clau “Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor”.

12. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Continuant amb una tradició encetada des de fa molt de temps, el Departament de Geografia i Història programa per al seu alumnat diverses activitats complementàries sota la denominació genèrica de “**Eixides a l'entorn**”.

Es tracta d'activitats basades en visites escolars, excursions, treballs de camp..., que constitueixen un complement ineludible per a l'ensenyament i la comprensió de les disciplines socials i, sobretot, són imprescindibles per a l'estudi del nostre entorn més pròxim, preferentment des de la perspectiva de facilitar el contacte i l'experiència directa amb la realitat més pròxima a l'alumnat i el desenvolupament de les actituds de valoració, respecte i conservació del patrimoni natural, històric, cultural... Aquest tipus d'activitats són, pel general, altament atractives i motivadores, i permeten d'altra banda aplicar els coneixements socials i geogràfics adquirits a l'aula, encara que després ampliant-los, i contrastant-los, amb escales més ample.

Hem d'assenyalar, finalment, que correspon al Departament, en última instància, decidir sobre la realització o no de les activitats proposades, atenent les circumstàncies diverses que puguin donar-se.

13.AVALUACIÓ DE LA PRÀCTICA DOCENT I INDICADORS D'ÈXIT

D'acord amb el que mana la legislació educativa, en el marc de l'avaluació contínua i formativa del procés educatiu, i paral·lelament a l'avaluació de l'alumnat, les dades obtingudes de la qual hauran de servir també de referent, s'hi farà l'avaluació del procés d'ensenyament i de la pràctica docent, per tal de revisar-lo, reajustar-lo i millorar-lo, amb la finalitat de corregir les dificultats que van produint-se en els diversos elements que s'hi troben implicats: l'adequació dels objectius i continguts amb les necessitats reals, l'adequació també dels mètodes i estratègies emprats, les activitats programades, l'organització dels espais i temps, els recursos, les propostes d'adaptació curricular, etc.

Es tracta, en definitiva de detectar les dificultats produïdes en els processos d'ensenyament i aprenentatge, esbrinar les seues causes i modificar, si és el cas, aquells aspectes de la pràctica docent que es mostren com a poc adequats.

En relació amb tot l'anterior, i d'acord també amb la normativa, en finalitzar el curs acadèmic el professorat avaluarà la programació didàctica, en els elements que la configuren, reflectint en el llibre d'actes del Departament els resultats de l'avaluació, per a, si és el cas, adequar, en una proposta de millora els seues elements a les noves necessitats. En base a aquesta avaluació, les propostes de millora que es realitzen sobre la programació hauran de figurar en les programacions didàctiques del següent curs escolar.

En el procés d'avaluació contínua, i en finalitzar també el curs acadèmic, poden servir d'indicadors d'èxit de la pràctica docent, els següents, entre altres:

- Anàlisi dels resultats acadèmics.
- En relació amb aquest anàlisi, valoració de la proposta de programació de la matèria, en els diversos elements que la constitueixen (objectius, continguts, criteris, metodologies, recursos...), i modificacions de millora realitzades, etc., a dos nivells:
  - General del grup.
  - Individual: estudi de casos d'alumnes en concret, en base al principi d'atenció a la diversitat.

Pego, setembre de 2021